

in de **KERN**

MAGAZINE VAN DE
LANDELIJKE VERENIGING
VOOR KLEINE KERNEN

- Erop uit in eigen kern
- Jongeren en hun dorp: dichtbij jeugdvrienden en de voetbalclub
- Columns van Petra Possel en Wim Daniëls
- Onno Hoes adviseert: Investeer in dorpen

FOTO: MARTINE SPRANGERS

Dorpen in beweging

45 jaar bestaat de vereniging en al die jaren zijn we in beweging. Ontstaan vanuit de behoefte aan zichtbaarheid van dorpen bij landelijke bestuurders en beleidsmakers, richtten Bernard Boerstal en Frank Ijsselmuiden destijds de LVKK op. Doel: de leefbaarheid van de dorpen te behouden en te verbeteren. En dat was nodig, want er waren zorgen over het wegtrekken van jongeren en ouderen in de dorpen. Woningen en zorgvoorzieningen waren schaars. Klinkt dat herkenbaar?

Zeker, toch hebben dorpen de afgelopen decennia allerm minst stil gezeten. Te weinig aandacht vertaalde zich in zelfredzaamheid. En zo werden dorpsbewoners koplopers als het gaat om burgerinitiatieven en inzet voor de kwaliteit van de eigen leefomgeving. Niet als verlengstuk van overheden maar door zelf de regie te nemen en verbindingen te zoeken met andere partijen. Dorpsbewoners laten hun stem te horen. Ze maken concrete plannen voor de korte en lange termijn. Met als resultaat prachtige voorbeelden van vitale dorpen.

Blader door dit magazine. Lees, kijk en ervaar de energie die er in dorpen leeft. En ja, de thema's van 45 jaar geleden – ze zijn nog steeds actueel. Daar zijn grote opgaven bijgekomen. Energietransitie, klimaatadaptatie, stikstofuitstoot en zorg om de natuur, veranderende mobiliteit – het treft ook de dorpen en soms juist dé dorpen en hun inwoners. Daar de goede antwoorden op vinden is dan ook de uitdaging voor de toekomst. Daarin ligt een rol voor de LVKK: verbindend, met andere partijen en overheden. Met en voor bewoners en altijd van onderop.

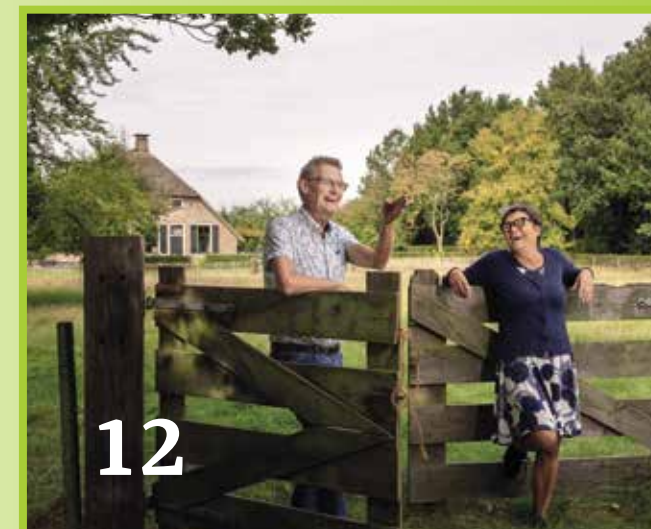
Leidy van der Aalst

Inhoud

- 2 Dorpen in beweging
- 6 Erop uit in eigen kern
- 8 Verbinden en versterken
- 12 Afscheid van Koos Mirck
En welkom Klaske Piebenga!
- 14 Zelforganisatie
Hoe groot is onze rek?
- 16 Column Wim Daniëls
Wonen
- 18 Dorpshuizen en herbestemming
- 22 PlattelandsParlement
Agendeert voor en door dorpen
- 26 Netwerk over de grenzen
Internationaal leren van elkaar
- 29 De energietransitie
Van consument naar prosument
- 32 Wooninitiatieven met blik op de toekomst
- 38 De LVKK 45 jaar
Belang en beweging
- 40 Tine de Moor
*Ziet nog weinig vertrouwen in
organisatiekracht burgers*
- 41 De toekomst van de dorpsorganisatie
- 43 Mobiliteit
Gaan we wel van a naar beter?
- 46 Tien provinciale verenigingen
In perspectief van de tijd
- 48 Column Petra Possel
't Koffiepunt
- 52 Dichtbij jeugdvrienden en de voetbalclub
Jongeren en hun dorp
- 54 Onno Hoes
*Kleine kernen moeten gaan voor
kwaliteit voorzieningen*
- 59 Colofon

FOTO: MARTINE SPRANGERS

Luttenberg (Ov.)

in de
KERN

Erop uit in eigen kern!

ZALK (OV.)

Zompig landschapsschoon in Zalk

Orpsbelangen Zalk verwelkomt niet alleen fietser en wandelaar, maar pikt ook graag een graantje mee van het campertoerisme. Om die reden is een goed geoutilleerde camperplaats aangelegd, grenzend aan een weide met fruitbomen, wilde planten en insectenhottels. Actieve inwoners onderhouden het vogelrijke Laarzenpad, dat voert langs de IJssel en over weilanden en landgoederen. Niet voor niks heet het pad zo: het kan bij het struinen een zompige bedoening zijn. hetdorpzalk.nl

WIJHE (OV.)

Juweeltje van biodiversiteit

Anneletty Schumacher, inwoner van De Elshof (Olst-Wijhe), nam het initiatief tot de aanleg van een prachtige en insectenrijke vlindertuin. Werkelijk een juweeltje van biodiversiteit. Met de hulp van dorpsgenoten wordt de tuin onderhouden. Piet Oudolf, de wereldberoemde tuinarchitect, was Schumachers inspirator. De vlindertuin is opgenomen in de NS Wandelroute Wijhe-Heino, een erkenning van het werk van vele dorps handen. buurtschapshof.nl

Ecovriendelijk vertoeven

Stellendam, het jongste dorp van Goeree-Overflakkee, koestert z'n visserijverleden en ligt ook nog eens midden in prachtige natuur. De dorpsraad heeft zich ervoor ingezet dat veel mensen hiervan kunnen genieten, maar wel op een milieu-verantwoorde manier. Zo kun je er met fluisterboten het Zuiderdiep afvaren, met de fiets of paardentram de slikken van het gebied op, of met de fiets naar de binnen- of buitenhaven om over het water te staren of een visje te nuttigen. Voor elektrische oplaadpunten is gezorgd. dorpsraadstellendam.nl

MENSINGEWEE (GR.)

Zonder haperen: Mensingeweersterloopdiep

Mensingeweersterloopdiep. Zeg dat eens zonder haperen! Het Groningse dorp heeft achter het dorps huis een trapsgewijs terras aangelegd aan het kanaal. En niet alleen dorpelings, iedereen mag daarvan genieten. Bedacht door de Vereniging Dorpsbelangen Mensingeweer. Het terras ligt bij de toeristische knooppunten op Het Hogeland. Bezienswaardigheden onderweg zijn behalve het dorps huis een molen, de kerk, een jaagpad en monumentale boerderijen. Een handje geholpen door Staatsbosbeheer kan het dorp al z'n fraais tot z'n recht laten komen. Een aanrader dus voor wie de mooiste plekjes aan het Pieter- en Wierdenpad en het Wad bezoekt. mensingeweer.com

STELLENDAM (ZH.)

Speel-, doe- en wandelbos

Vele uren vrijwilligerswerk leverden in Alteveer-Kerkenveld een belevingsbos op. Het plaatselijk belang Alteveer-Kerkenveld turnde het verwaarloosde particuliere boskavel om tot een plek waar nu veel mensen van binnen en buiten het dorp van genieten. Het dorp profiteert er maximaal van: door de centrale ligging bij speeltuin, school en zorgcentrum, heeft Kerkenveld er een ideaal speel-, doe- en wandelbos bij. Een theatertje maakt het ook aantrekkelijk voor andere doelgroepen. De paden zijn verhard en er zijn bankjes, waardoor het recreatiegebiedje toegankelijk is voor mensen met een fysieke beperking. Of voor wie een kwartiertje wil mijmeren. alteveerkerkenveld.nl

ALTEVEER-KERKENVELD (DR.)

SPIJK (GLD.)

Tussen tichelgat en dijk

In het rivierenlandschap van de Liemers, een in het grensgebied gelegen streek in Gelderland, heeft de stichting Actief Spijk enkele bijzondere wandelroutes uitgezet. Spijk heeft zowel zicht op de Rijn als op het Duitse plaatsje Elten met z'n 'berg'. In het gebied liggen steenfabrieken, oud en modern. Wie zich daarin wil verdiepen, maakt een extra ommetje, zoals beschreven in het boekje 'Wandelen langs schoorstenen en tichelgaten'. Tichelgaten zijn putten waaruit rivierklei is gewonnen voor de steenbakkerij en dijkversterking. Wie het (complete) Pieterpad wandelt, vindt Spijk op z'n weg. stichtingactiefspijk.nl

De paden op

Nog een plek in Drenthe om de Wanderlust te bevredigen. De dorpsorganisaties in o.a. Dalen en Aalden buiten dat verlangen uit door het uitzetten van vier bewegwijzerde thema-wandelroutes. Iedere route is ca. 10 km lang en begint en eindigt centraal in het dorp bij de kerk. QR-codes vertellen verhalen die horen bij de routes en geven informatie over de plaatselijke vogelrijkdom. Voor een nog gezondere leefstijl heeft de route 'Grootveld' beweegtoestellen. Kunst heeft ook een plek gekregen en verder verrijkt een kijkhut de door de dorpsbelangen van Aalden, Benneveld en Oosterhesselen ontwikkelde routes. recreatieschapdrenthe.nl samendalen.nl

DALEN (DR.)

Verbinden en versterken

De LVKK behartigt al 45 jaar de belangen van dorpen en kleine kernen. In die tijd verschoof de focus van vooral lobbyen naar netwerken en kennis delen. Leidy van der Aalst en Tinie te Dorsthorst zitten respectievelijk tien en veertien jaar in het bestuur van de LVKK en hebben die ontwikkeling van dichtbij meegemaakt. Hoe kijken zij naar de rol van de LVKK en het belang van de organisatie? | Jorien Marcus

Leidy van der Aalst woont in Ubbergen. Ze was tijdens haar werkende leven onder meer directeur van een welzijnsinstelling in een kleine stad en 12 jaar wethouder van sociale zaken, welzijn, onderwijs en financiën in de voormalige gemeente Ubbergen. In 2010 werd ze vanuit haar functie als voorzitter van DKK Gelderland bestuurslid van de LVKK. In 2015 werd ze voorzitter. Sinds 2016 is Leidy ook voorzitter van de Energiecoöperatie WPN in de regio Nijmegen. Daarnaast is ze bestuurlijk actief in enkele andere maatschappelijke organisaties. Ze is opgegroeid op het platteland en heeft wisselend gewoond en gewerkt in dorp en stad.

Tinie te Dorsthorst woont in Didam en zat al in het bestuur van DKK Gelderland toen ze in 2008 bestuurslid werd van de LVKK. Ze is voorzitter geweest van de stimuleringsgroep dorpsbelangen in de Achterhoek. Vanuit de DKK is ze lid van het AB van het Waterschap Rijn en IJssel en van het ROCOV, Platform voor het OV waar ze steeds aandacht vraagt voor het betrekken van bewoners aan de voorkant van plannen en bij het waterschap aandacht voor veiligheid en droge voeten. Ook is ze lang bestuurslid en actief betrokken geweest bij Omroep Gelderland.

Jullie kennen de LVKK al jaren. Hoe schetsen jullie de ontwikkeling?

Leidy: 'We zijn meer externe netwerkcontacten aangegaan. Bijvoorbeeld met universiteiten, hogescholen, de P10, het NOV (Platform Vrijwillige Inzet), LSA en Nederland Zorgt voor Elkaar.'

Tinie: 'We zitten echt vertakt in de haarvaten van de Nederlandse samenleving én in Europa.'

Leidy: 'Ook in onze eigen organisatie hebben we met de provinciale verenigingen flink ingezet op onze gezamenlijke belangen. We kijken meer naar welke rol iedereen kan vervullen om onze doelen te bereiken. Die geza-

menlijkheid begint zijn vruchten af te werpen. Zo kunnen we van onderop beter de belangen van de kleine kernen behartigen door signalen om te zetten in landelijke acties, zoals bij het verdwijnen van betaalautomaten en brievenbussen in kleine kernen, de herbestemming van kerken en nu de dreigende stopzetting van apotheekhoudende huisartsen.'

Tinie: 'Als vereniging willen we vooral een dorpsbeweging zijn om kennis en ervaring te delen. Het PlattelandsParlement en de Dorpsvernieuwingsprijs, ook op Europees niveau, zijn daar mooie voorbeelden van. Er zit ongelooflijk veel potentie in de

dorpen. En onze vrijwilligers zijn het goud van onze samenleving.'

Vrijwilligers vormen een belangrijke aanjager van burgerinitiatieven. Hoe verhouden deze zich tot bestaande structuren zoals de provinciale verenigingen en dorpsorganisaties?

Leidy: 'Veel initiatieven hebben een gemeenschappelijk doel, zoals zelf energie opwekken, woningen bouwen vanuit particulier opdrachtgeverschap of een ontmoetingsplek realiseren. Dan gaat het om één belang waar bewoners sterk bij betrokken zijn. Vaak weten initiatiefnemers niet dat er op een andere plek een vergelijkbaar bewonersinitiatief is geweest.'

‘De LVKK is de schakel tussen samenleving en bestuur en maakt het voor inwoners mogelijk om hun ambities te verwezenlijken. Aan ons toont de LVKK de leefwereld buiten de systeemwereld: een organisatie van, voor en door inwoners. Mensen willen zelf bepalen hoe hun leefomgeving vorm krijgt. Die kracht van mensen neemt toe. Durf daarop te vertrouwen.’

Hans Cok, Ministerie van BZK, Directie Democratie en Bestuur

‘De samenwerking tussen LVKK en NLZVE is belangrijk, want onze beweging is al zo versnipperd. Mooie voorbeelden zijn het samen optrekken bij het ondersteunen van apotheekhoudende huisartsen en bij overleg met de topambtenaren van alle ministeries. De LVKK wens ik een toekomst waarin het platteland weer de waardering en de aandacht krijgt die het verdient.’

Jan Smelik, algemeen coördinator Nederland Zorgt Voor Elkaar

‘De LVKK speelt een onmisbare rol in het aanjagen van leefbare en energieke dorpen en zeggenschap voor heel veel bewoners van Nederland. Als landelijke organisaties trekken we samen op om politiek en bestuur te doordringen van het belang van al die gemeenschappen die zelf vorm geven aan hun eigen woonomgeving. Stad en platteland delen als goede vrienden kennis en inspiratie om Nederland nog mooier en beter te maken. Ik wens hen nog vele impactvolle jaren toe!’

Thijs van Mierlo, directeur LSA

‘De P10 feliciteert de LVKK van harte met het jubileum! Gelukkig spreken we als P10 de LVKK regelmatig en komen we elkaar vaak tegen. In de toekomst hopen we hiermee door te gaan en ons samen in te zetten voor een robuust platteland met vitale dorpen.’

Ellen van Selm, voorzitter P10

Dat is zonde, want zo maak je geen gebruik van elkaars ervaringen. Daar spelen de provinciale verenigingen en de dorpsorganisaties op in. Het nadenken over de rol en positie van de dorpsraad is nu een belangrijk thema. Niet: wij zijn de dorpsraad en wij behartigen de belangen van de dorpsbewoners. Maar: wat is er eigenlijk in ons dorp gaande, welke initiatieven zijn er, hoe kunnen we met die initiatieven in contact komen en waar mogelijk kennis delen en verbindingen leggen? Als LVKK hebben we samen met de Universiteit Utrecht een onderzoek laten doen en het Kleine Kernen Spel ontwikkeld. Dat helpt dorpsorganisaties heel goed om hun rol en positie te bepalen. Ook gemeenten zijn enthousiast. De provinciale verenigingen begeleiden dit project.’

Tinie: ‘In de dorpen komen mensen vaak in actie op het moment dat er een specifieke aanleiding is, zoals het verdwijnen van de dorpsschool. Projecten die van onderop worden geïnitieerd zorgen bovendien voor meer betrokkenheid.’

Het slagen van dergelijke projecten valt of staat met betrokkenheid van burgers. Hoe voorkom je dat met de vergrijzing op termijn projecten stil komen te vallen?

Leidy: ‘In veel dorpen zijn jongeren actief maar wel op hun eigen manier en voorwaarden. Dit onderwerp staat intussen hoog op de agenda van de LVKK. Er zijn ook projecten die specifiek op jongeren zijn gericht. Ook binnen het bestuur kijken we hoe we een bredere groep kunnen betrekken. Door in themagroepen te werken, waarbij een kleine groep betrokkenen dieper in een thema duikt en voorstellen doet aan het algemeen bestuur kun je ook de betrokkenheid van meerdere

groepen vergroten. Het is zoeken naar de goede vorm. Ook willen we digitale mogelijkheden meer gebruiken. Daar hebben we in de coronatijd veel ervaring mee opgedaan.’

Tinie: ‘Voor vrijwilligersfuncties geldt dat je tijd moet hebben en dat is een schaars goed. De kunst is om jongeren op hun eigen manier de ruimte te geven. Een mooi voorbeeld is Beringe. Daar heeft een jonge knul succesvol het behoud van een school samen met oudere, al actieve, vrijwilligers opgepakt. In Gelderland hebben we samen met bewoners, met minimale middelen en vrijwillige procesbegeleiders, zo’n 70 dorpsplannen gemaakt. In een van die dorpen met 450 inwoners was meer dan de helft aanwezig om te praten over de toekomst van hun dorp. Daar zaten mensen van allerlei leeftijden bij. Een zorg in de dorpen is wel dat veel oudere vrijwilligers tijdens corona andere bezigheden zijn gaan zoeken. Het kost tijd en moeite om die er weer bij te betrekken.’

Leidy: ‘Tegelijkertijd zorgde corona voor kansen. Veel oudere vrijwilligers durfden vanwege besmettingsgevaar geen maaltijden aan huis te brengen. In een van de dorpen nam een jongerenploeg die taak over. Dat deden ze vervolgens op hun manier en niet helemaal naar de zin van de oudere garde. Maar als je wilt vernieuwen, moet je ook openstaan voor verandering.’

Heeft corona nog meer positieve dingen gebracht?

Leidy: ‘Tijdens corona bleek hoe waardevol onze organisatiestructuur is. Zo hebben we samen met de LSA bij het Rijk gelobbyd voor de dorpshuizen, zodat zij aanspraak konden maken op de regelingen voor inkomensverlies.

Een groot aantal dorps- en buurthuizen hebben daar gebruik van gemaakt. Juist doordat we een goed georganiseerde vereniging zijn, konden we onze achterban met een paar muisklikken bereiken. Daardoor kunnen we ook informatie snel delen.’

De positie van de burger in relatie tot de overheid verandert. Bewoners zijn steeds meer aanzet. Hoe kijkt de LVKK hier tegenaan?

Leidy: ‘De overheid is dubbel in het benaderen van de burger. Die moet aan de ene kant zelfredzaam zijn en niet te veel een beroep doen op dure sociale voorzieningen. Aan de andere kant zijn er veel regels en worden burgers niet altijd serieus genomen. Neem een initiatief voor een bewegingstuin. Past dat niet in een bestemmingsplan, dan gaat het niet door. Terwijl je als overheid moet kijken naar hoe het wél kan. De Omgevingswet en de energietransitie moeten voor een groot deel door burgers worden gedragen. Maar in het traject van besluitvorming worden burgers vaak te laat betrokken en krijgen ze het gevoel niet serieus te worden genomen. Als je niet investeert in de burger, maak je onvoldoende gebruik van hun kracht en maak je burgers passief en ontevreden.’

Ligt hier dan ook niet een rol voor de LVKK?

Tinie: ‘Als LVKK zijn er meerdere projecten geweest om overheidsparticipatie in beweging te krijgen. Dat is een permanent proces omdat de verhoudingen in een snel tempo veranderen en het vertrouwen van de burgers in de overheid daalt. De dorpsorganisaties hebben hierin een belangrijke rol. Zij kennen hun gemeente en hebben daar hun netwerk. Belangrijk is dat er

bij initiatieven anders met burgers wordt omgegaan: denken in mogelijkheden en niet meteen nee verkopen.’

Leidy: ‘We spreken hier ook over met Binnenlandse Zaken, die een belangrijke rol heeft bij de relatie burger-overheid. Wij hebben de contacten met de bewoners – BZK heeft de ingang bij de overheden, daar liggen kansen. Er zijn veel voorbeelden waar de samenwerking goed gaat, zoals in actieve dorpen als Esbeek en Beringe maar het is wel een uitdaging om ook dorpen waar minder kader is of waar het opleidingsniveau lager is, actief te krijgen. Wat is daarvoor nodig? Dat is een zoektocht binnen onze eigen organisatie en in het gesprek met Binnenlandse Zaken.’

Wat maakt dat jullie je al die jaren vol energie voor de LVKK inzetten?

Leidy: ‘Ik ben er trots op dat het al 45 jaar lukt om als vrijwilligersorganisatie met veel kleine initiatieven, duizenden vrijwilligers en weinig geld een heel groot bereik en resultaat te hebben. Het gaat nog steeds om inwoners die zich inzetten voor hun eigen leefomgeving. Verbinden en versterken is daarbij mijn persoonlijke motto.’

Tinie: ‘Deel uitmaken van een vrijwilligersorganisatie met een achterban van zo’n 4000 dorpsbelangenverenigingen en dorpshuizen en samen de leefbaarheid op het platteland in beweging te houden en vergroten - ik vind het geweldig. En dat alles met (landelijk) één betaalde beroepskracht. Dat wij als LVKK op ministerieel niveau zaken kunnen aankaarten, weten wat er speelt en waar behoefte aan is in dorpen, kernen en dorpshuizen, ja daar ben ik trots op.’

Koos Mirck neemt na veertien jaar afscheid als bestuurssecretaris van de LVKK. Hij draagt het stokje over aan Klaske Piebenga. Een terugblik op zijn werk voor de LVKK en de rol van dorpsoverlegorganen.
| Jorien Marcus

Toen Koos Mirck veertien jaar geleden vanuit een groot trainingsbureau een heisessie begeleidde van de LVKK, realiseerde hij zich het belang van een actieve dorpsgemeenschap. ‘Dorpsraden zagen zich in die tijd vaak als een representant van het dorp, maar wezen vervolgens naar gemeenten of woningcorporaties om problemen aan te pakken. Ik word altijd getriggerd door mensen die zelf actief zijn. Die niet te veel naar overheden kijken, maar zelf verantwoordelijkheid nemen voor de zaken die zij belangrijk vinden. Daar wilde ik iets mee.’ Toen Koos aantrad was er van een hechte club geen sprake. De focus van de verenigingen lag vooral op succes binnen de eigen provincie. In de afgelopen veertien jaar vond een kentering plaats. De werkoverleggen met coördinatoren werden efficiënter en constructiever. Kennis over succesvolle projecten en veelbelovende initiatieven wordt steeds vaker gedeeld.

Verbinden en samenwerken

Zoeken naar verbinding en samenwerken aan een gemeenschappelijk doel is een belangrijk thema voor Koos. ‘Ik heb meerdere keren gezien dat in een dorp één groep druk bezig is het dorpshuis in de benen te houden, een andere werkt aan de oprichting van een nieuw bruisend hart en een derde zich in allerlei bochten wringt om een herbesteding

‘Ik word getriggerd door mensen die zelf verantwoordelijkheid nemen’

voor een leegstaand kerkgebouw te zoeken en dat al deze groepen volstrekt langs elkaar heen werken. Er valt veel te winnen wanneer er gezamenlijk vanuit de behoefte wordt gekeken naar het realiseren van plannen, maar dat vraagt wel om het opzijzetten van de eigen belangen.’ Dorpsraden spelen een belangrijke rol bij het verbinden van bewonersinitiatieven onderling en met andere betrokken organisaties, lokale overheden en bedrijven. Die rol nemen de dorpsraden ook steeds meer op zich. Een positieve ontwikkeling, meent Koos. ‘Een overlegorgaan representeert namelijk niet ‘het dorp’, maar moet initiatieven verbinden en de dialoog faciliteren, allereerst tussen bewoners. Het moet daarmee inzichten helder maken ook als binnen de gemeenschap de inzichten uiteenlopen.’

‘Denk vanuit initiatieven’

Een van de uitdagingen voor de komende jaren is om als bewo-

nersinitiatief erkend te worden en echt een samenwerkingspartner te worden van bijvoorbeeld een gemeente, energiebedrijf of woningcorporatie. ‘Er moet meer vanuit initiatieven worden gedacht in plaats van uit landelijk beleid.’ Er is dus nog werk aan de winkel, waarin ook een rol is weggelegd voor de LVKK. Maar er is de afgelopen jaren ook genoeg gerealiseerd om met een goed gevoel op terug te kijken. Koos: ‘Ik heb mooi werk gehad en zinnige dingen kunnen doen. Ik kijk met trots terug op de goede samenwerking tussen de provinciale verenigingen, vooral op het vlak van het coördinatorenoverleg en op de lobby vorig jaar voor de coronasteun voor dorpshuizen. Maar het is ook goed dat iemand anders het nu overneemt. Ik vind het prima om met pensioen te gaan. Ik heb gisteren in ons dorpshuis al de hele dag koffie staan schenken en bier staan tappen. Dat beviel goed.’

Vanaf 1 januari volgt Klaske Piebenga Koos op als bestuurssecretaris van de LVKK

‘Ik wil me graag inzetten voor de leefbaarheid op het platteland en de LVKK is daar een goed instrument voor. Vanuit mijn eigen ervaring – ik woon in een dorp met 18 verenigingen en veel actieve vrijwilligers – en vanuit mijn werk als voorzitter bij het dorpshuis, ken ik het belang van een actief en vitaal dorp. Verenigingen kunnen een dorp echt vooruithelpen. Maar dorpen vergrijzen, vrijwilligers worden schaars. Daar moeten we aan werken. Ook verandert de dynamiek binnen dorpen door nieuwe inwoners. Hebben die hetzelfde idee over wat het dorp nodig heeft? Of zitten ze er prima en doen ze niet mee? Daarnaast spelen er thema’s zoals de energietransitie, wonen, zorg en participatie. Daar lopen al veel lokale projecten die al dan niet met behulp van subsidie zijn opgezet. Ook als de subsidie stopt, is het belangrijk daarmee door te gaan. De LVKK kan bij deze thema’s vooral een faciliterende rol spelen. Bijvoorbeeld door het delen van kennis, ervaring en successen, en door de processen te ondersteunen.’

Klaske Piebenga studeerde geschiedenis in Amsterdam. Van 1997 tot 2007 werkte ze voor Reed Elsevier in Nederland en Duitsland. In 2009 begon ze bij Noordhoff Uitgevers, waar ze zeven jaar werkte. Het afgelopen jaar was Klaske teamleider projectmanagement bij NCG. Klaske woont in het dorp Woltersum in Groningen, een dorp van krap 400 inwoners.

STADSOERIN DOETINGHEM

WETENSCHAPPER ROEL DURING ONDERZOEKT DE KRACHT VAN KLEINE KERNEN

Vertrouwen is het fundament van zelforganisatie

Op de dorpsbrink is burgerparticipatie niks nieuws. Inwoners steken gezamenlijk de handen uit de mouwen om iets van de grond te krijgen. Van zorgcoöperatie tot jaarmarkt tot kinderopvang. Hoe groot is de rek in kleinschalige gemeenschappen? En hoe kan de overheid zich opstellen ten opzichte van zelforganisatie? | **Yvonne Jansen**

Samen met zijn studenten heeft Roel During 'de thermometer in de participatiesamenleving van het platteland gestoken', om te onderzoeken hoe vitaal en weerbaar dorpen in het buitengebied zijn (opdrachtgever: Netwerk Plattelandsgemeenten P10). In zestien kleine kernen, verspreid over Nederland, onderzochten zij het fenomeen zelforganisatie. During is verbonden aan de WUR (Wageningen University & Research) en doet onderzoek naar sociale innovatie.

Gemeenschapsgevoel en gezelligheid

Volgens hem is zelforganisatie niet exclusief voor dorpen. Ook in steden tonen inwoners zich creatief in het combineren van

problemen en oplossingen. Vooral als het gaat om de eigen leefomgeving. 'Maar het gaat dan al snel over een uitsnede van een wijk. Vaak zijn initiatieven afkomstig van hoger opgeleiden die meer tijd hebben en hun eigen belang zien.' In dorpen ligt het net iets anders: 'Daar begint het met allerlei vormen van gemeenschapsgevoel, met gezelligheid. De zelforganisatiekracht is er niet per definitie groter. Maar in een dorp kent iedereen elkaar en is men al gauw vanzelf bij van alles betrokken. Het begint klein: een barbecue of rommelmarkt of geld voor het verenigingsleven ophalen. Naarmate inwoners voelen dat er ruimte is voor initiatieven, zal zo'n dorpsgemeenschap steeds meer op z'n schouders nemen.'

De vraag naar het belang van dorpsverenigingen en -coöperaties kan During niet in zijn algemeenheid beantwoorden. 'Ze zijn ontzettend belangrijk. Niet alleen voor de gemeenschap maar ook omdat een gemeente zicht krijgt op wat er speelt.' Hij zegt er wel bij: 'Er speelt vaak veel meer in een gemeenschap dan de dorpsvereniging weet. De representativiteit van de dorpsraad wordt soms overschat.'

Beter uitdagen dan verwachten

Zelforganisatie wordt volgens During gesmoord, als 'van bovenaf' verwacht wordt dat een dorp taken op zich neemt. Dan wordt zij eerder ervaren als een last. 'Initiatieven moeten echt uit de gemeenschap komen.'

Jaap Smit, commissaris van de Koning in Zuid-Holland

Het draait om de gemeenschap, niet om de gemeente

'In deze tijd van globalisering, een coronacrisis op wereldschaal en digitalisering hebben veel mensen het gevoel de grip op hun leefomgeving kwijt te raken. Tegelijkertijd zien we een (her)waardering van het platteland door de trek vanuit de Randstad naar meer landelijke woonomgevingen.'

In gesprekken met gemeenteraden en bewoners maak ik vaak het onderscheid tussen gemeente en gemeenschap. De gemeenschap, dat is waar het in de kern om draait. Welke overheid of instantie er ook geld of moeite insteekt; het zal van de kracht vanuit de dorpen en wijken afhangen of zaken voortvarend lopen.

De gemeente is de plek waar de politieke afweging plaatsvindt. Het is belangrijk dat politiek en bestuur bijdragen aan het vormgeven van de gemeenschappen. Dat we oog hebben voor hoe de werelden van overheid, gemeenschap en ook nieuwkomers binnen bestaande gemeenschappen goed samen komen.

Essentieel is de vraag wat er feitelijk hierbij op het bordje van de overheden zou moeten liggen – denk daarbij aan de decentralisaties – en welke verantwoordelijkheden aan de gemeenschap kunnen worden toevertrouwd.

Inwoners die de schouders eronder zetten, vaak in gezamenlijkheid, verdienen wat mij betreft zoveel mogelijk steun. Rekening houdend met het gegeven dat vitale kernen alleen kunnen bestaan als gemeente en gemeenschap elkaar versterken.'

Niet als oplossing voor een gemeente die geen geld meer heeft voor bepaalde taken.' Daagt een gemeente zo'n dorp uit, dan is dat een beter vertrekpunt: 'Ze kan zeggen: er moet iets gebeuren maar we weten niet precies wat en hebben ook weinig geld. Kunnen jullie meedenken? Dat is een basis van gelijkwaardigheid.'

Vertrouwen en (durven) loslaten zijn cruciaal, benadrukt hij. 'Helaas hebben politici de neiging dingen over te nemen. Het eigenaarschap gaat dan over naar ambtenaren en de politiek. Terwijl de lol voor mensen juist zit in het bedenken en organiseren. Door de combinatie van gezelligheid en resultaat ontstaat de meeste veerkracht.'

'Import' betrekken

Het betrekken van 'import' bij dorpsactiviteiten baart sommige dorpen zorgen. During: 'Actieve dorpsbewoners zeggen: die nieuwkomers zijn anonieme mensen achter hoge hagen. Drukke tweeverdieners, die zich onttrekken aan het publieke leven. Hoe kunnen we zorgen dat zij actief worden in het dorpsleven?' Dat moment breekt volgens During ooit aan, al gaat het niet vanzelf. 'Er zullen zich nieuwe onderwerpen aandienen, die aansluiten bij de behoeften van de nieuwelingen. Hun kinderen gaan ergens naar school of ze hebben behoefte aan tuinplanten. Dat zijn potentieel mooie contactmomenten.'

Bij 'grote' onderwerpen als de energietransitie wordt volgens During de gemeenschapszin op de proef gesteld als de overheid van bovenaf zaken gaat opleggen, met bijvoorbeeld een inpassingsplan. 'De een denkt dat

de overheid echt wel weet wat ze doet. De ander vindt dat het dorp tegen plannen moet zijn en wil naar de rechter. Nog weer een ander is van mening dat meedenken belangrijk is, omdat er dan toch enige invloed is in een bepaalde richting. Zo zijn er wel tien posities van waaruit men kan redeneren.'

Als wantrouwen wint en mensen niet meer met elkaar in gesprek zijn, gaat 'sociaal kapitaal' verloren. 'Mensen kunnen van elkaar vervreemden omdat ze verschillend in zo'n discussie over zonneparken of windmolens zitten. Het gevolg kan zijn dat ze ook op ander terrein niets meer voor elkaar willen betekenen.'

Recht op zelforganisatie

During voelt wel voor een 'recht op zelforganisatie'. Ook al levert dat soms dilemma's op. Bijvoorbeeld als de belangen van inwoners botsen met die van andere belanghebbende partijen. Hij noemt het voorbeeld van carpoolen na sluiting van een school. 'Met drie kinderen wil dat nog wel lukken. Maar zijn het er tien en wil de gemeenschap een busje aanschaffen, dan zal er ongetwijfeld een taxibedrijf protesteren. Zeker als bedacht wordt dat die bus ook gebruikt kan worden om oudere dorpelingen mee op en neer te rijden naar de stad. De verzekeraar zegt dan: dat is professioneel vervoer. Beroepsgroepen worden beschermd, terecht hoor. Maar ik denk toch dat je zou moeten kijken of zo'n belangen tegenstelling kan worden opgelost met arbitrage. Of je moet als overheid uitspreken dat sprake is van een fundamenteel en onvervreemdbaar recht van mensen op zelforganisatie, waarvoor het zakelijk recht moet wijken. Je wilt een actievere samenleving, maar dat vraagt ook wat.'

Wonen

Wim Daniëls

Er zijn enorm veel soorten woningen: hut, villa, bungalow, flat, iglo, paleis, boerderij, kasteel, hoekwoning, twee-onder-een-kap, loft, studio, en zo zou ik nog wel even door kunnen gaan. Een type woning waar ik de laatste tijd het meest mee te maken heb, is 'tiny house', waarvoor ik liever een gewone Nederlandse benaming had gehad, bijvoorbeeld 'kloning' (kleine woning).

Omdat ik voor Omroep Max samen met Huub Stapel een tv-serie heb gemaakt en opnieuw ga maken over dorpen ('Het dorp') – gebaseerd op mijn boek 'Het dorp' – werd ik uitgenodigd om eens te komen praten met de initiatiefnemers van het Peel Natuurdorpen Project. Het aanvankelijke doel van het project was om vijf of zes nieuwe dorpen te stichten in een deel van de Peel. Natuurdorpen zouden het moeten worden, gehuisvest op landbouwgronden van boeren die min of meer noodgedwongen (door de stikstofcrisis) of uit vrije wil geheel of gedeeltelijk een andere bestemming voor hun grond zoeken. En de huisjes in de nieuwe dorpen zouden dan allemaal 'tiny houses' moeten worden.

Maar het plan van echt compleet nieuwe dorpen was te ambitieus. Om zoiets geregeld te krijgen, moet je wel heel vooruitstrevende, gemotiveerde en welwillende bestuurders tegenover je hebben die iets in je plannen zien; mensen die in positieve zin dwars kunnen denken. En die mensen zijn schaars. Bovendien zijn er enorm veel regels inzake bestemmingsplannen waarmee je alleen al als woningbouwer te maken kunt krijgen, laat staan wanneer je een heel dorp in gedachten hebt.

Nu wil de projectgroep op kleine schaal verder met haar plannen. Er hoeven geen nieuwe dorpen meer te ontstaan, maar wel kleine kernen van enkele tiny houses op landbouwgrond. De projectgroep nodigde mij uit in een tiny house dat ze als voorbeeld in de plaats Zeeland had neergezet. Het was een huisje van groot formaat, tot aan de rand van wat je nog een tiny house kunt noemen. Maar het was een inspirerende bijeenkomst, met een aansprekend verhaal dat ik te horen kreeg. En voor ik het wist was ik gebombardeerd tot ambassadeur van het Peel Natuurdorpen Project, dat gezien de gewijzigde doelstelling misschien wel op zoek moet naar een nieuwe naam.

Het is een gedreven club die achter het project zit: mensen die vooruit willen; mogelijkheden zien in het verbinden van natuur en wonen en die in staat zijn problemen om te buigen naar oplossingen. Dat is wel wat me aanspreekt.

Op de achtergrond speelde voor mij ook heel lichtjes de oorspronkelijke betekenis van het woord 'wonen' mee. Het gaat terug op het Oergermaans, waaruit het Nederlands is voortgekomen. De basisvorm is 'wunon', met als betekenis 'tevreden zijn'. En dat is wat je wilt voor mensen: dat ze ergens kunnen wonen en dat ze tevreden zijn met waar ze wonen, liefst misschien in een paleis of kasteel, maar wellicht toch met net zoveel tevredenheid en plezier in een tiny house, in een kloning.

Wim Daniëls is schrijver, geeft theatercolleges en cabaretvoorstellingen. Samen met Huub Stapel presenteert hij het tv-programma Het Dorp.

Dorpshuizen bieden nieuwe toekomst aan leegstaand maatschappelijk vastgoed

Uiteenlopende ontwikkelingen hebben er de laatste jaren voor gezorgd dat ook in kleine kernen vastgoed leeg kwam te staan: banken die alleen nog werkten met een regiokantoor, scholen waarvan de leerlingengrens onder het minimumaantal dook, verzorgingstehuizen die dichtgingen, kerken waarvan de geloofsgemeenschap te klein werd. Er zijn tal van redenen waarom gebouwen hun functie verloren. Zeker in kleine kernen en dorpen, die te maken hebben met krimp en druk op de leefbaarheid, kan dat leiden tot een neerwaartse spiraal. Een leeg pand, slaat juist hier een gat in het dorp. Op veel plaatsen zijn het bij uitstek de gemeenschapsaccommodaties zoals dorpshuizen die - soms in combinatie met andere functies - een nieuwe toekomst kunnen geven aan het maatschappelijke vastgoed. | **Petra Versluis**

Zie ook de publicaties 'Herbestemming maatschappelijk vastgoed' lvkk.nl/herbestemming en 'De kerk is toch van de gemeenschap?' via vkk.nl.

Dorp koopt dorpshuis, sporthal, pastorie en kerk
Loil, een dorp in Gelderland met 1900 inwoners, heeft een rijk verenigingsleven. Op een dag besluit de gemeente om het dorpshuis en de sporthal tegen het symbolische bedrag van één euro aan het dorp te verkopen. Wanneer ook de kerk en pastorie te koop komen te staan, besluit het dorp zelf de gebouwen te kopen. Het verenigingsleven kan zo blijven bestaan. Een enorm proces dat met hulp van buitenaf (Spectrum) en inzet van vele inwoners loopt. Duoplan Doetinchem Architecten heeft een plan gemaakt waarbij uit verschillende opties kan worden gekozen: Hart van Loil. Hierin neemt het dorpshuis een centrale plek in en is ook aandacht voor de buitenruimte en herstel van de oorspronkelijke paden rondom kerk en pastorie.

Dorpshuis in agrarische sfeer

Legio activiteiten worden in het dorpshuis van het Friese Terherne georganiseerd: van klaverjassen tot samen dineren. Waar mensen nu line dancen stonden ooit de koeien - het dorpshuis is gevestigd in een voormalige boerderij. Deze werd onlangs opgeknapt. Het dorp haalde een ton op voor de verbouwing en mede dankzij de inzet van vele vrijwilligers ziet Dorpshuis De Buorkerij er weer geweldig uit. Alles werd onderhanden genomen: van de vloer tot het dak, tot de kozijnen. Met een nieuwe laminaatvloer is het dorpshuis beter toegankelijk voor minder validen. Eén ding bleef overeind: de agrarische sfeer is zowel binnen als buiten nog altijd voelbaar.

Proost! Dorpskamer in coöperatief café

In het Brabantse Esbeek heeft het dorp een gezellige 'dorpshuiskamer' in café Schuttershof. Het had weinig gescheeld of het café was er niet meer geweest. Maar dankzij de aankoop van het café door de ruim 600 leden van Coöperatie Esbeek wordt het nu succesvol uitgebaat en is het de plek waar de inwoners elkaar ontmoeten. De Dorpshuiskamer in café Schuttershof biedt onderdak aan officiële en groepsactiviteiten. Onderdeel van het coöperatieve café is ook het museum, gericht op leven en werk van de kunstenaar Andreas Schotel.

Dorpschool krijgt tweede leven

In het Drentse Witteveen – in 2017 winnaar van de Dorpsvernieuwingsprijs – heeft de oude school nu een tweede leven als Dorpshuis De Tille. Er is ruimte voor ondernemers, sport, fysiotherapie en uiteraard een gezellige dorpskamer. Het winnen van de prijs had een positief effect op de exploitatie van het dorpshuis. Er vestigde zich een nieuw bedrijfje en de verhuur van vergaderruimten, ook aan partijen buiten het dorp, nam toe.

Lessenaars eruit, tap erin 'Ik heb hier vroeger ook op school gezeten. Nu sta ik achter de bar,' dat zijn geluiden die je hoort in Dorpshuis De Oude School in Wieringerwaard, Noord-Holland.

De naam vertelt het verhaal: het dorpshuis is gevestigd in een voormalige school. Het karakteristieke gebouw uit 1931 zou gesloopt zijn als de inwoners zich niet hard hadden gemaakt voor herbestemming. Na een grondige renovatie door zo'n 150 vrijwilligers, kon het dorpshuis vier jaar geleden de deuren openen. Nu zijn er zo'n 15 organisaties die gebruik maken van onder andere vergaderruimtes, studio's, theaterzaal en ontmoetingsruimte.

Kerk, MFC en reis hub

In Siddeburen doen ze veel 'met elkaar'. Zo sloegen jong & oud de handen ineen om een niet helemaal standaard MFC te realiseren. Een centrum, dat letterlijk een centrum is voor vervoer, een reis hub in hedendaags jargon, waar je van het ene vervoermiddel in het andere kunt overstappen, maar ook kunt pauzeren met een kop koffie en mensen ontmoeten. Waar ook de ruim honderd jaar oude kerk, nu gerenoveerd, aan werd vastgebouwd, of was het andersom? Uitgekiende oplossingen voor een bibliotheek, een theaterzaal, een apotheekhoudende huisartsenpraktijk, vergader- en lesruimtes en nog heel veel meer. Natuurlijk is het MFC duurzaam, gasloos, met warmtepompen op het dak voor de verwarming. En 'jong' droeg ook een steentje bij: lokale scholieren namen deel aan het ontwerp door gebruik te maken van de internetgame Minecraft. Het dagelijks reilen en zeilen is ondergebracht in een stichting met als doelstelling het bevorderen en versterken van de sociale binding tussen de inwoners van Siddeburen en omgeving.

Dorpshuis transformeert in... dorpshuis

In Leerbroek (Utrecht) was het dorpshuis uit 1965 dermate aangetast door de tand des tijds dat nieuwbouw nodig was. Het werd 'vernieuwbouw', waarbij ook gekeken werd naar een koppeling met andere maatschappelijke functies. Inmiddels is er een nieuw dorpshuis met sportzaal gerealiseerd: Dorpshuis De Schakel. Direct aan het dorpshuis is ook een nieuw kerkelijk centrum gebouwd. De openbare ruimte rondom het gebouw heeft een nieuwe inrichting gekregen.

Dorpsbewoners rondom de kansel

Tot 2019 had het Friese Dedgum geen dorpshuis, terwijl de behoefte aan een ontmoetingsplek groot was. Toen in 2014 de Stichting Alde Fryske Tsjerken het zwaar verwaarloosde kerkje in het dorp in bezit kreeg en samen met de inwoners werd gezocht naar een nieuwe functie, was de uitkomst niet verrassend: naast een bed en breakfast en een vergaderruimte, wilde men een ontmoetingsplek. En als het een beetje kon ook nog een uitkijkpunt in de kerktoren. De kerk stond een jaar lang in de steigers en kon mede dankzij de anderhalve ton die de dorpsbewoners zelf ophaalden, geres-taureerd worden. Alle gewenste functies zijn gerealiseerd en het dorp maakt dankbaar gebruik van de centrale ontmoetingsplek bij activiteiten als het Kleintje Dorpsfeest, Himmeldei en de Sinterklaasviering.

Gemeenschapsfuncties behouden in klooster

In het centrum van het Brabantse Zijtaart stonden belangrijke veranderingen op stapel. De school voldeed niet meer aan de eisen van deze tijd, het dorpshuis was te klein en gedateerd, en voor diverse functies werd een plek gezocht. Door de sterke binding die het altijd had met het dorp, stond het leegkomende klooster bij de ontwikkelingsvisie van Strootman Landschapsarchitecten, centraal. Op het moment dat de laatste zuster het klooster verliet, werden het dorpshuis, de school, peuterspeelzaal/kinderopvang, gymzaal, gecombineerde (zorg)voorzieningen en appartementen in het klooster gehuisvest. Met de ontwikkeling werd ruimte vrijgespeeld voor woningbouw en een aantrekkelijke openbare ruimte.

DORPS- HUIZEN IN ZWAAR WEER

De OVKK en DKK Gelderland luidden dit jaar de noodklok. Door de tweede lockdown teerden de dorpshuizen verder in op hun reserves. Gemeentelijke en provinciale steunmaatregelen en de TVL-regelingen vanuit het Rijk -waar na inzet van de LVKK en de LSA ook de gemeenschapsaccommodaties gebruik van konden maken - konden de verliezen niet altijd dekken. Geld opzijgezet voor groot onderhoud en reserveringen, moest gebruikt worden om verliezen te dekken. Uit onderzoek, eind 2020 gedaan door Doarps-wurk, bleek dat meer dan de helft van de Friese dorpshuizen zorgen had over het voortbestaan, toen de gevolgen van het coronavirus langzaam duidelijk werden. Vijf procent van de dorpshuizen had acute financiële problemen. Ook de OVKK deed onderzoek. In september 2020 gaf 32% van de accommodaties die deelnamen aan, dat zij tekorten verwachtten die zij niet konden opvangen vanuit de reserves.

Maar als corona ons één ding geleerd heeft, is dat ontmoeting en verbinding met anderen essentieel is voor ons welbevinden. Het dorpshuis als huis van het dorp is onmisbaar als plek om daar met elkaar vorm aan te geven. Een plek om voor de toekomst te verankeren.

Het PlattelandsParlement toont de eigen kracht van dorpen

Het mooie van het PlattelandsParlement?' Alle Postmus van de BOKD, de Brede overleggroep kleine dorpen Drenthe, hoeft er niet lang over na te denken. 'Dat je er dialecten hoort vanuit het noorden tot het zuiden van Nederland. Dat betrokken burgers die elkaar normaal gesproken nooit ontmoeten, op zo'n dag mooie verhalen met elkaar delen. En dat iedereen na afloop met nieuwe energie naar huis gaat. Daar doen we het voor.'

Op het landelijke PlattelandsParlement ontmoeten bewoners van kleine kernen in heel Nederland elkaar. Zij doen ideeën op en leren van elkaars werkwijzen. Ook is het dé mogelijkheid om lokale initiatieven onder de aandacht te brengen van landelijke en lokale politici en bestuurders. Hoe heeft het PlattelandsParlement zich sinds de eerste editie in 2005 ontwikkeld? En zie je er de veranderende rol van bewoners ten opzichte van de overheid in terug? | **Jorien Marcus**

Postmus is al vanaf de beginjaren betrokken bij het PlattelandsParlement. Belangrijk vanwege de netwerkfunctie. 'Door de verbinding die we met elkaar zoeken, laten we zien dat we een landelijke beweging zijn en geen verzameling op zichzelf staande initiatieven. De kennis

die we met elkaar delen wordt vervolgens optimaal benut door heel Nederland. Daarin behoudt iedereen wel zijn eigen kleur. We rollen geen sjabloon uit.'

Focus op burgerinitiatieven

Die netwerkfunctie is door de jaren heen gegroeid, zegt Post-

mus. 'In de beginjaren lag de nadruk meer op de lobby naar de Rijksoverheid. De bijeenkomst moest toen vooral leiden tot een soort gezamenlijk statement. Dat werd vervolgens plenair besproken. Zo stuurden we in 2015 een brief naar minister Blok van wonen met aanbevelingen over zorginitiatieven en herbestemming van vastgoed. Er is nog altijd een slotdebat met Kamerleden, maar de laatste tien jaar is de focus meer komen te liggen op uitwisseling van kennis en op de georganiseerde burgerinitiatieven. Onder meer

Enkele concrete resultaten van het PlattelandsParlement

- Na het PlattelandsParlement in 2013 is bij de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer een amendement aangenomen waarmee voor vier jaar financiële ondersteuning van de LVKK werd vastgelegd.
- Mede onder invloed van aandacht op verschillende edities van het PlattelandsParlement is de wet gewijzigd die bepaalde dat bij het samengaan van een openbare en een bijzondere school (gereformeerd, katholiek etc.), de school openbaar zou worden. Dit werkte belemmerend op het platteland, omdat besturen van bijzondere scholen daar vaak niets in zagen. Nu houdt de wet dit open, waardoor vaker een samenwerkingsschool ontstaat.
- Indirect resulteerde de lobby naar Kamerleden ertoe dat dorpshuizen die gesloten waren tijdens corona gebruik konden maken van compensatieregelingen voor ondernemers.

op het gebied van zorg, energie, wonen en vervoer. Dat soort onderwerpen trekken bewoners nu meer naar zich toe. Niet zozeer omdat de overheid dat van hen vraagt, maar omdat ze daar zelf kansen in zien.'

Positieve boodschap

Die focus op burgerinitiatieven heeft ook gevolgen voor de manier waarop de dorpen zich positioneren. 'Tegenwoordig laten we meer zien waar de eigen kracht van het dorp zit en minder wat er mis is. Ik denk dat dat goed is. Een succesverhaal is een goede opening om met elkaar in gesprek te gaan. Beter dan een klagende houding. Je kunt het nog steeds zien als lobby, maar dan op een andere manier.' Of die nieuwe aanpak in de praktijk ook beter werkt, durft Postmus niet te zeggen. De (mogelijke) resultaten van de adviezen die op het PlattelandsParlement aan de Kamerleden worden meegegeven, worden niet gericht gemonitord. 'Wat we vooral doen is een band opbou-

wen met Kamerleden zodat zij ons kennen en openstaan voor info. Zelf vind ik het prettiger om een positieve boodschap te brengen dan een keiharde lobby op te zetten. Maar iemand anders is wellicht van mening dat je je punt het best kunt maken door meer in de actiehouding te gaan.'

Nieuwe thema's

De organisatie van het PlattelandsParlement brengt door de jaren heen steeds nieuwe thema's onder de aandacht. Dit jaar wordt onder meer gesproken over duurzaamheid, klimaatadaptatie, deelinitiatieven en voedselcoöperaties. 'Daarmee geven we koplopers van deze thema's bredere bekendheid zodat andere dorpen daar hun voordeel weer mee kunnen doen', legt Alle uit. 'Dat is misschien ook wel een rol van het PlattelandsParlement; niet alleen agenderen naar boven toe, maar ook naar de dorpen zelf: wij zien deze ontwikkelingen en zo kun je ermee omgaan.'

Varselder-Veldhunten

finalist Dorpsvernieuwingsprijs 2021

Internationaal is dichtbij

IN GESPREK MET WENDY KEMPER, BEN VAN ESSEN EN GEERT HOOGEBOOM

De internationale dimensie van de LVKK heeft met het netwerk dat de laatste jaren is opgezet een belangrijke boost gekregen. Als medeoprichter van ERCA (European Rural Community Alliance), waar 14 Europese landen deel van uitmaken, leverde de LVKK een belangrijke bijdrage aan het opzetten van het tweejaarlijks Europees PlattelandsParlement. De editie 2017 werd door de LVKK in Venhorst georganiseerd. | **Petra Versluis**

Ook is de vereniging vaker betrokken bij Europese projecten zoals het project Welcoming Spaces. Hierin kijken universiteiten in zes landen wat de meerwaarde kan zijn van arbeidsmigranten in krimpgebieden. De LVKK brengt met een aantal voorbeelden praktijkervaring in. Op initiatief van de LVKK startte in 2015 het Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa (SBE). Tel daar de Europese

Dorpsvernieuwingsprijs bij op en de deelname aan het internationale netwerk Volonteuropes dat zich sterk maakt voor vrijwilligerswerk, actief burgerschap en sociale rechtvaardigheid in Europa en daarbuiten, et voilà zie hier de caleidoscoop aan internationale inspanningen.

Grenzen open

Vanuit het SBE organiseert de LVKK jaarlijks een grensover-

schrijdende activiteit. Zo vond in 2019 in Kleve het symposium 'Dorp zoekt trekker' plaats, gericht op de rol van jongeren in hun dorp of wijk en begin dit jaar het digitale symposium 'Wat eten we morgen?', waar gediscussieerd werd over de invulling van de Green Deal. 'Doordat we het nu digitaal hebben kunnen doen, hebben we de grenzen internationaal nog verder open kunnen gooien', constateert Ben van Essen, namens de LVKK bestuurslid van ERCA tevreden. 'De HAN is hierbij een fijne partner, zowel inhoudelijk als faciliterend.' Wendy Kemper, programmamanager Krachtige Kernen, HAN: 'Wij willen ons onderzoek en onze leerkringen graag verbinden aan de praktijk, daarin hebben we in de LVKK een hele goede partner gevonden – omgekeerd is de binding van de LVKK met jonge mensen, studenten uit het MBO en HBO, weer vruchtbaar.' Geert Hoogeboom, sinds 2010 secretaris van de LVKK, vertelt dat de LVKK tien jaar geleden betrokken raakte bij een groot onderzoek binnen de EU in zes landen naar de gevolgen van krimp. Het slotcongres vond plaats in Amsterdam. 'Je kunt binnen Nederland al veel kennis delen, maar je kunt het ook nog wat breder trekken. Ook in het buitenland gebeurt er veel waarmee we ons kunnen voeden. Mensen denken vaak in landsgrenzen. Maar internatio-

HAN Centre of Expertise Krachtige Kernen

De leefbaarheid van gemeenten met kleine kernen staat steeds meer onder druk. Dit vraagt om een andere manier van organiseren: vanuit de burger en zijn kracht. Het HAN Centre of Expertise Krachtige Kernen (CoE KK) draagt bij aan een vitale samenleving en een kwalitatief goed leefklimaat in deze kernen. Dat doet het expertisecentrum door innovatieve oplossingen aan te dragen. Krachtige Kernen is verbonden aan de Zorgalliantie, een netwerk van organisaties in wonen/welzijn/zorg. In Krachtige Leerkringen werken burgers, professionals en studenten samen.

Het Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa

Het SBE is een netwerk van organisaties die zich richten op initiatieven van bewoners om hun dorp of wijk leefbaar te houden (bewonersinitiatieven) en daarbij ook letterlijk over de grens kijken. Het SBE wil de positie van bewonersorganisaties in Nederland en Europa versterken, onder meer door grensoverschrijdende ontmoetingen te organiseren. Naast de LVKK en HAN Centre of Expertise Krachtige Kernen maken hiervan deel uit: Stichting Learn for Life, Vereniging Humanitas, Forte Welzijn en Iris Haarland Health Coaching.

naal is dichtbij. Het is de moeite waard om daar veel mee te doen, want het levert ook veel op. Onze contacten groeien omdat we bij bijeenkomsten zijn en daar vertellen, uitwisselen en delen.'

Natuurlijk zijn er verschillen tussen landen. En dat kan juist positief zijn, vindt Wendy Kemper. 'Door die verschillen te zien en te benoemen, kun je met elkaar ook keuzes maken: waar wil je op inzetten – en lerend van anderen – hoe wil je dat doen en hoe kun je dat het beste in de praktijk brengen?'

Voorloper

Geert Hoogeboom: 'In Nederland is er in het algemeen een goed contact tussen overheid en bewonersorganisaties en burgerinitiatieven. Bij andere landen ligt dat vaak anders. Zo zie je bij de Europese Dorpsvernieuwingsprijs dat initiatieven vaak van bovenaf komen en van daaruit gereguleerd worden. Bij onze kandidaten voor de prijs ziet heel Europa dat wij het van onderop doen. Wij zijn daarin

een voorloper. Mensen willen daar graag van leren. Dat is ook een ervaring die we opdeden bij Volonteuropo. Vertegenwoordigers van organisaties uit Spanje en Italië hadden geen vertrouwen in hun overheden en wilden het zelf doen. Maar dat is een leerproces. Ze hadden belangstelling voor de wijze waarop wij het deden. Wij konden ze daar echt bij helpen. En zo leren wij ook weer van anderen. Letland is daar een mooi voorbeeld van', vertelt Ben van Essen die een workshop volgde, georganiseerd door dorpsbewoners uit Letland. 'Als een dorp daar zelf een zorginitiatief wil opzetten, krijgt men geld van de overheid. Ik dacht: verdikkie, dat is het right for challenge dat wij aan het opzetten zijn. Daar kunnen wij dus van leren.' Geert Hoogeboom vult aan dat wij op onze beurt ook aan andere landen kennis overdragen. 'Enige jaren geleden maakte de LVKK op uitnodiging van het ministerie van EZ deel uit van het Nederlandse paviljoen op de Grüne Woche – de grote jaarlijkse beurs voor voeding, landbouw en tuinbouw – in Berlijn. Daar hebben we aan

de bezoekers laten zien hoe we burgerinitiatieven in Nederland gestalte geven. Ook hebben we workshops verzorgd over het opzetten van lokale dorpsorganisaties en regionale en landelijke koepelorganisaties.'

Evenwichtige verdeling

Steeds meer worden zaken die het platteland betreffen, in Brussel bepaald. Daarbij gaat het beschikbare geld voor een groot deel naar landbouw. Daarom is de stem van de LVKK – die onder meer in het Europees PlattelandsParlement in Venhorst pleitte voor een betere verdeling van deze gelden - belangrijk. De grote maatschappelijke opgaves, zoals de energietransitie, klimaatopgave en eerlijke economische verhoudingen binnen de EU zullen ons de komende jaren bezighouden. In het verlengde daarvan ziet Ben van Essen voor de LVKK en alle internationale zusterorganisaties, de uitdaging om de verhouding tussen overheid, markt en bewoners evenwichtiger te maken met meer ruimte voor bewoners om initiatieven te nemen. Wendy Kemper: 'Mensen voelen steeds meer dat ze het samen moeten doen, in samenspel met elkaar en organisaties en overheden.' Geert Hoogeboom: 'Het klinkt misschien als iets heel groots. Tegelijkertijd is het klein. Het begint bij inwoners die zeggen: daar gaan wij voor staan. Onze uitdaging is om dat steeds meer en beter te delen met elkaar.'

Van **consument** naar **prosument**

De energietransitie is een van de meest complexe thema's die Nederland bezighoudt. Een opgave die alleen met gemeenschappelijke inspanning van dorpen en steden gerealiseerd kan worden | **Yvonne Jansen**

Meer dan andere vraagstukken is de energietransitie een kwestie die veel ruimte in beslag neemt. Geen wonder dat veel bestuurders en gemeenten, zeker dichtbebouwde, begerig kijken naar het buitengebied als plek waar de energietransitie (deels) z'n beslag kan krijgen, om een deel van de stedelijke 'restvraag' aan energie in te vullen. Zonder dat lukt het vermoedelijk niet om binnen enkele decennia energieneutraal te worden. Wat betreft de dorpen is volgens de LVKK een succesfactor dat dorpen zowel producent als consument zijn. Met andere

woorden: dat de opbrengsten de eigen gemeenschap ten goede komen. Dat kan zorgen voor draagvlak, terwijl bij grote projecten de opbrengst meestal naar commerciële partijen gaat.

Liberalisering

De liberalisering van de energiemarkt in 2004 heeft geleid tot een sterke toename van het aantal energiecoöperaties. Nederland telt in totaal 623 energiecoöperaties, tegen 18 in 2009. Weliswaar wordt meer duurzame energie opgewekt, maar het aandeel afkomstig van lokale coöperaties, blijft vooralsnog

beperkt. Zij moeten concurreren met private, professionele bedrijven en projectontwikkelaars. Dat gegeven, evenals de soms lastige toegang tot financiering, blijkt een remmende factor die de aanvankelijke groei afvlakt. Het zou anders moeten, want in het Klimaatakkoord is afgesproken dat de helft van de duurzame energieopwekking op land voortkomt uit initiatieven waarvan burgers zélf eigenaar zijn.

We doen het zelf

Plannen voor energieopwekking en de aanleg van een warmtenetwerk ('aardgasvrij') roepen

Ben van Essen, woont en werkt in grensprovincie Limburg: 'Door op een goede manier ervaringen uit te wisselen, leren we van elkaar. De vraagstukken aan onze kant van de grens, bestaan ook aan de andere kant. De verschillen tussen landen –

Europabreed gezien – zitten niet zozeer in de opgaves en vraagstukken, maar meer in de bestuurlijke context. Onlangs sloot ik digitaal aan bij het PlattelandsParlement in Schotland. De spirit van een dorp dat te maken had met leegstand die er door covid niet beter op was geworden, was strijdvaardig. De oplossingen die men inzette, kunnen veel dorpen – ook hier – inspireren.'

dikwijls controverser op en verdelen soms lokale gemeenschappen. Daarnaast, ziet een groeiend aantal kernen in, biedt de energietransitie kansen. In Friesland bijvoorbeeld (73 energiecoöperaties in 2020 en samen met Groningen de provincie met de hoogste 'energiecoöperatiedichtheid') beseften inwoners dat al snel, vertelt Johannes Lankester van Doarpswurk, het

'Voor dorpsbelangen is het belangrijk hun rol in het proces goed te doorgronden'

steunpunt dat zich inzet voor dorpsbelangen, dorpshuizen en leefbaarheidsprojecten in Friesland. Hij is tevens coördinator van het Netwerk Duurzame Dorpen, een per provincie georganiseerde 'ontmoetingsplek'. 'Er heerst hier een vrolijke, frisse eigenwijsheid', zegt Lankester over de Friese mentaliteit. 'De houding is: we doen het zelf wel. Wat betreft opgesteld vermogen 'coöperatief zon' is Friesland koploper.' Doarpswurk signaleerde volgens hem al rond 2011 dat er in dorpen 'een stevige behoefte was' om werk te maken

van lokale energieopwekking. 'Die geest vertaalde zich in een coöperatieve beweging. Het verzoek was of we die konden ondersteunen.'

Intermediaire partij

Zo'n ondersteuningsstructuur met een partij die tussen markt en overheid instaat en zich daardoor 'vrij' kan bewegen is belangrijk, zegt onderzoeker Beau Warbroek, die onderzoek deed naar de Friese energiecoöperaties: 'Intermediaire partijen leggen verbindingen tussen partijen, bouwen kennis op en verspreiden dit en zorgen voor enige coördinatie van de coöperatieve beweging.'

Een volgende stap was de oprichting van het Netwerk Duurzame Dorpen, met als onderdeel een 'Energiewerkplaats'. Daarna volgde 'het echte zaaltjeswerk': 'We zijn de dorpen langsgedaan, om uit te leggen wat het nut en de voordelen zijn van een energiecoöperatie, wat je zelf kan doen en wat de mogelijkheden zijn', aldus Lankester.

Ook Lankester benadrukt de rol van een partij die optreedt als procesbegeleider. 'Voor dorpsbelangen is het belangrijk dat ze hun eigen rol in het proces goed snappen. De dorpsraad kan als democratisch orgaan facilite-

ren dat het proces in het dorp plaatsvindt, en dat iedereen een stem kan krijgen. De menselijke kant zeg maar, dus vertrouwen, draagvlak en visie.'

Serious game

Met bewoners speelt het netwerk een serious game, de Energiemix Methode, dat een beeld geeft van de energiebehoefte, de gewenste en minder gewenste energiemaatregelen en de vertaling hiervan naar de ruimte, kosten en opbrengsten, mogelijke projecten en participerende partijen.

Op het moment dat een keus gemaakt is, een zonnepark bijvoorbeeld, breekt het economische stuk aan. 'Voor de zuiverheid van je democratische orgaan is het beter daar niet in te zitten', zegt Lankester. 'Dan draag je het over aan een entiteit die de uitvoering ter hand neemt, een stichting of coöperatie. Dit zijn wat basisregelregels, maar daar gaat het wel vaak mis.'

Niet alleen energie

Duurzaamheid is inwoners telkens als integraal onderwerp voorgelegd, vertelt hij. 'Het gaat niet alleen om energie. Met gedragsverandering kun je 75 procent van de CO₂-productie op andere manieren reduceren en morgen kun je daarmee be-

ginnen. Minder of anders eten, duurzamer met spullen omgaan, niet naar Timboektoe op vakantie maar naar de natuurexcursie.'

Techniek leidt vaak af van de discussie, maar krijgt de meeste aandacht, 'het kaapt de discussie', aldus Lankester. Zonnepanelen, warmtepompen, aardwarmte, thorium of waterstof: 'Dat kun je beter parkeren en aan het eind van het proces bespreken.' Ook de rechtsvorm (stichting, coöperatie) is van later orde, al heeft de coöperatie als structuur het voordeel dat het eigenaarschap bij de leden blijft.

Vertrouwen is cruciaal in het hele verhaal. 'Het begin met vertrouwen, zowel onderling als met partners. Dan komen het draagvlak, een goede visie, en vanuit die visie kun je plannen definiëren.' Wat hem telkens weer verrast: 'Als je mensen er gewoon naar vraagt, vinden ze het heel logisch om integraal over duurzaamheid te denken. Anders dan bestuurders, die vaak vanuit het systeem denken, in hokjes, dus vanuit beleidsvelden.'

Het kan niet zo zijn dat het buitengebied de energieleverancier wordt van grote steden, benadrukt Lankester. 'Voor het opwekken van energie, dus zonneparken en windmolens, is

Het heft in eigen handen

In de regio Nijmegen-Overbetuwe is de energiecoöperatie Windmolen Park Nijmegen actief, voor en door inwoners van die stad en omgeving. Ruim 1200 leden hebben daar het heft in eigen handen genomen door zelf duurzame energieprojecten op te zetten. Als eerste een windmolenpark (daar komt de afkorting WPN vandaan), maar inmiddels is er ook een zonnepark in wording.

Zoals op veel locaties gebeurt, stuitte ook WPN aanvankelijk op weerstand, tot aan de Raad van State toe. In dit geval kwam het verzet vooral uit de buurtschap Reeth, dat de nadelige gevolgen van de windmolens ervaart in de vorm van slagschaduw, geluid en aantasting van de horizon. Deze kleine kern had al veel over zich heen gekregen: eerst de komst van de Betuwelijn en daarna de aanleg van een nabije railterminal voor overslag. De buurtschap, zo'n veertig huishoudens, zette zich schrap voor nieuwe hinder. 'Ik kan me voorstellen dat de mensen daar dachten: we raken compleet geïsoleerd en alles wordt hier maar over de schutting gegooid', zegt WPN-voorzitter Leidy van der Aalst, tevens voorzitter van de LVKK.

WPN streeft naar 'win-win', met een volgens de energiecoöperatie 'royale' compensatie en de oprichting van een fonds waardoor de buurtschap andere revenuen geniet van de windmolens. Per opgewekte megawatt stort de coöperatie jaarlijks een euro in dat potje, waar o.a. de buurtschappen Reeth en Ressen en het dorp Oosterhout iets moois mee mogen doen. Het geld wordt onder meer aangewend voor leefbaarheidsinitiatieven en de aanleg van een eigen zonneparkje. Daarnaast doet WPN er zoveel mogelijk aan om de overlast zo gering mogelijk te houden, door de turbine die het meeste geluid maakt, in de nachtelijke uren het minst te belasten.

in steeds meer provincies, ook in Friesland, uitsluitend lokaal eigendom toegestaan.' Het bestuursrecht schrijft volgens hem voor dat de belangen van lokale bewoners moeten worden meegenomen. 'Op het moment dat de mensen goed zijn meegenomen en mogen meedenken, zijn ze prima in staat om een eigen plan te bedenken en hun eigen energievoorziening te organiseren voor hun dorp. Sterker: ze worden er enthousiast van als ze zelf zeggenschap en regie hebben.'

men en mogen meedenken, zijn ze prima in staat om een eigen plan te bedenken en hun eigen energievoorziening te organiseren voor hun dorp. Sterker: ze worden er enthousiast van als ze zelf zeggenschap en regie hebben.'

Hoe willen we wonen?

De Nederlandse bevolking groeit en er is een toename van het aantal eenpersoons- en seniorenhuishoudens. Vooral ouderen zijn moeilijk in beweging te krijgen: hun verhuismobiliteit is vrijwel nihil. Met als gevolg nauwelijks doorstroming. Voor jongeren zullen op de woningmarkt nieuwe oplossingen bedacht moeten worden. En dat gebeurt ook, al is het nog slechts mondjesmaat. Niet alles hoeft in beton gegoten of voor de eeuwigheid ontworpen en gebouwd te worden! Tijdelijkheid, variaties in gewenst woonoppervlak, duurzaamheid en inrichting passend bij leefstijl en levensfase worden steeds meer bepalende factoren. Standaardisatie, gebruik van andere materialen en zelf de regie pakken bij de bouw van huizen komen op steeds meer plaatsen van de grond, veelal ondersteund door plaatselijke belangenorganisaties. | **Jan van Sandwijk**

Jongeren nemen het voortouw

Volgende woningen, ook voor jonge mensen. Dit vraagstuk houdt veel dorpsbewoners en dorpsraden bezig. Uit een enquête die Dorpswerk Noord-Holland in december 2020 hield onder dorpsraden bleek dat bovenaan de verlanglijst van vrijwel alle dorpen meer betaalbare en geschikte woningen stonden. Het loopt aan alle kanten vast. Jongeren die in het dorp willen blijven maar geen huis kunnen vinden, te dure woningen, ouderen die kleiner willen wonen, gesprekken

met de gemeente die stranden. Voor kleine kernen echt een groot probleem, dat alle dorpen op den duur raakt. Zonder jonge mensen komen vroeger of later voorzieningen in de knel, waarschuwen dorpsraden.

In Schagerbrug (NH.) hebben 24 twintigers, ondersteund door initiatiefnemers Ben Sintenie en Atina Kruijer van Dorpswerk Noord-Holland, een vereniging voor Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO)

opgericht. Dat is een vorm van woningbouw waarbij een groep toekomstige bewoners samen huizen wil gaan bouwen. Het collectief wil woningen bouwen op een voormalig bijveld van een voetbalvereniging.

Sven Ruiter, een van de kartrekkers van het CPO in Schagerbrug, studeert in Eindhoven, maar gaat bijna ieder weekeinde terug naar 'zijn' dorp waar zijn vrienden wonen: 'Ik surf, kite en voetbal daar en heb het hier hartstikke naar mijn zin. Toen Ben Sintenie mij belde over het CPO – ik moest het even googelen, want had geen idee wat het was – leek me dat wel wat. Ik heb een paar jongens gebeld en zo ontstond al snel een gemotiveerde groep. Zeker toen na contacten met de gemeente bleek dat ons plan levensvatbaar is. We zien het als goede kans om hier op deze plek te blijven. En in een kwalitatief hoogwaardige en betaalbare koopwoning ook nog. Probeer die op dit moment maar eens te vinden. Gaat je niet lukken. Eind 2022 hopen we erin te kunnen trekken. Dan hebben we een heel proces achter de rug. Van mail naar een enthousiaste wethouder, tot het oprichten van een coöperatie, aanpassingen aan het stedenbouwkundig plan, kiezen van de bouwer enz. Maar dan hebben we ook wat. Niet alleen een hoogwaardige, betaalbare prefab gebouwde koopwoning, maar vooral een plek om omringd door vrienden, jaren fijn te kunnen wonen.'

*Sven Ruiter en vrienden:
'Blij met de kans om te blijven
wonen in ons dorp'*

Hoe willen we wonen?

Onderdak in Vledder

Leden van Dorpsbelang Vledder stelden zich de vraag hoe dorplingen in de nabije toekomst levensloopbestendig zouden kunnen wonen. Een jaar werd uitgetrokken voor een grondig onderzoek naar woonbehoeften, waaruit de conclusie rolde dat er een wens was voor een lokale woonzorgfaciliteit voor ouderen. 'Vervolgens dachten we: kunnen we het niet zelf doen?', memoreert penningmeester Hans van der Heijden. Er werd een projectplan gemaakt, met daaraan gekoppeld de complexe weg naar een sluitende business case voor een gecombineerd woon- en zorgcentrum en de bijbehorende financiering. Vooral dit laatste was een enorm struikelblok. De oplossing bleek private financiering te zijn. Meer dan vijftig

inwoners waren bereid om met elkaar een klein miljoen neer te leggen als obligatielening, en werden zo (mede-)eigenaar van het beoogde woonzorgcentrum De Borgstee. 'Voor ons', vertelt Van der Heijden, 'kwam de sturende prikkel uit het dorp: begin maar, hier is het geld.'

Voor de exploitatie van het gebouw heeft Dorpsbelangen Vledder de stichting Onderdak Vledder opgericht. Het centrum bestaat uit 16 koopappartementen en 16 huurappartementen voor mensen met een zorgindicatie. De professionele zorg is in handen van zorgverlener NNCZ, die 24/7 zorg kan bieden. Ook hier is een belangrijke taak weggelegd voor lokale vrijwilligers. Alle woningen zijn energieneu-

traal, gasloos en beschikken over brede deuren. Verder zijn ze voorzien van domotica, technische snufjes en slimme apparaten. Op dit moment zijn alle woningen bewoond. Niet alleen dit project heeft Dorpsbelang Vledder op zich genomen. De vereniging ondersteunt ook een plan voor negen betaalbare koopwoningen voor jongeren.

Thuis in een Uthuuske

Om de mismatch tussen vraag en aanbod van woningen in kleine kernen in de Achterhoek te verhelpen, heeft vereniging DKK Gelderland het initiatief genomen om 'flexwonen' in kleine kernen van de grond te helpen. Starters kunnen hiermee een goede tijdelijke woonplek vinden en hoeven niet verder(op) te zoeken. In samenwerking met 8RHK ambassadeurs, gemeente Aalten, gemeente Berkelland, ProWonen en provincie Gelderland is er een pilot. Inmiddels zijn in kleine kernen van Aalten 'Uthuuskes' gerealiseerd: tiny houses van maximaal 60m². De gemeente is de eigenaar, maar niet de verhuurder. Die taak is in

handen van de nieuw opgerichte Achterhoekse Wooncoöperatie (AWC). De woningen, met een huurcontract van maximaal vijf jaar, zijn bedoeld voor jongere generaties, die daardoor 'behouden' blijven voor de regio. Uthuuskes zijn remontabel, duurzaam door houten skeletbouw, energieneutraal, gasloos en kunnen in één dag worden geplaatst.

Klein, flexibel en groen

'Wonen, en speciaal anders wonen, wordt hier door de provincie voortvarend aangepakt,' zegt Willy Donkers, architect en vicevoorzitter van de Vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant. 'Wij sparren regelmatig met ambtenaren van de provincie en ook met de gedeputeerde. Dit jaar is er vanuit de provincie een speciale regeling gestart voor woningbouwcorporaties en particuliere initiatiefnemers, de regeling 'Flexwoningen Noord-Brabant', waarvoor in 2021 zo'n 250.000 euro beschikbaar is.'

De provincie verwacht met een bedrag van € 10.000 per aanvrager dit jaar ongeveer 25 projecten met circa 625 woningen te ondersteunen. De voorbereidingskosten van een project worden daarmee (deels) betaald. In 2021 heeft Noord-Brabant behoefte aan 1500 flexwoningen, niet alleen voor noodzakelijke tijdelijke oplossingen, maar ook

voor de groeiende groep mensen die meer regie wil voeren over de eigen leefomstandigheden. Het is de bedoeling duurzaam en energieneutraal te bouwen en wonen. Zelfbouw en nieuwe woonvormen zijn wensen die sterk leven in kleine kernen.

'En juist daarvan is het kleinschalige project De Hopman in Aarle-Rixtel een mooi voorbeeld,' zegt Willy Donkers. 'Een burgerinitiatief, de stichting Tiny Houses Laarbeek, realiseerde tien kleinschalige woningen die voldoen aan het bouwbesluit en betaalbaar zijn voor starters.' Ze staan er inmiddels: 'groen' gebouwd en tot volle tevredenheid bewoond. Een van de bewoners, Luck Dankers, ziet er een toekomst in en wil als projectontwikkelaar verdergaan met het concept, Go Tiny, Live Free: duurzaam, energieneutraal en betaalbaar wonen. Zijn inschatting is dat Nederland 'klaar is voor meer tiny houses'.

Luttenberg

finalist Dorpsvernieuwingsprijs 2021

de LVKK

belang en beweging

De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) ondersteunt via haar leden – tien provinciale verenigingen – ruim 4000 dorps- en dorpshuisorganisaties in Nederland en vele lokale burgerinitiatieven. Tel je al de mensen die hierin actief zijn – een voorzichtige schatting komt uit op 600.000 – bij elkaar op, dan zie je de omvang van de dorpenbeweging.

Al die energieke dorpen bewegen zich in een dynamische democratie. Inwoners streven naar meer zeggenschap over het vormgeven van de ruimte, zorg en condities die voor hun dorp en de mensen – ook voor toekomstige generaties – gunstig zijn. De LVKK ondersteunt daarbij. Al 45 jaar.

Stad - platteland

Een terugblik in de tijd leert dat inwoners van dorpen door de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog op achterstand zijn komen te staan. Waar in de jaren dertig volop aandacht uitging naar de ontwikkeling van het platteland - als eerste werd het provinciaal Opbouworgaan Drenthe opgericht - lag in de wederopbouw na de oorlog de focus op de steden. In rap tempo werden er huizen gebouwd, infrastructuur hersteld, industrie en bedrijven ontwikkeld en voorzieningen gebouwd. Ook toen in de jaren '70 het welzijnswerk een opmars maakte, bleef aanpak van achterstanden of studie vooral gericht op de stad.

Oprichting

Opgericht door een pastoor en een burgemeester, ontstond medio jaren zeventig de LVKK. De vereniging wilde condities scheppen waardoor dorpen behouden zouden blijven. Ini-

tiatiefnemers Bernard Boerstal uit het Gelderse Haalderen en Frank IJsselmuiden, bestuurder van het piepkleine en weerspannige Haarlemmerliede en Spaarnwoude, zagen jongeren en ouderen vertrekken uit de dorpen. De ene groep omdat ze geen huis konden krijgen, de andere omdat ze verhuisden naar verzorgingshuizen in grotere gemeenten. Een leeg dorp, betekent ook einde van de middenstand, scholen enz. Als voorzitter van de LVKK pleitte Frank IJsselmuiden, met Bernard Boerstal en jarenlang versterkt door Ben Straatsma uit Didam, onvermoeibaar voor de positie en belangen van de inwoners van kleine kernen.

Beginjaren

De LVKK bood onderdak aan niet georganiseerde actiegroepen, bezorgde burgers, dorpsorganisaties, dorpscomités, instellingen en gemeenten. Zij maakten zich bezorgd over wat er allemaal verloren ging in de

dorpen. Omdat de VNG zich verzette tegen het idee dat ook gemeenten lid konden worden van de LVKK, bleef de vereniging gericht op het particulier initiatief. De LVKK telde in de jaren '70 ongeveer 1200 leden. Frank IJsselmuiden reisde actief het land door en ondersteunde in diverse provincies het opzetten van lokale bewonersorganisaties en provinciale verenigingen. Al in 1975 was in Drenthe de BOKD ontstaan, rap gevolgd door de VKK Achterhoek. Daar waar geen provinciale verenigingen of lokale organisaties waren, was de eerste tien, vijftien jaar de LVKK actief.

Ondersteuning

Het zou tot laat in de jaren tachtig duren voordat de LVKK een structurele subsidie – dus erkenning – kreeg van het ministerie van VWS. Met de in 1988 verkregen subsidie konden een coördinator en een secretariatsmedewerker aangesteld worden. Drie jaar later kwam de

onheilstijding dat de subsidie beëindigd werd: wegbezuinigd. Na heftig protest en een motie van de Tweede Kamer kwam er toch weer geld beschikbaar, maar dit keer op projectbasis. Het gejojo met geld – en dus de onzekere basis van waaruit gewerkt werd – bleef voortduren tot 2011. Met de projectsubsidie, beschikbaar gesteld door BZK, en de subsidiëring van diverse projecten door o.a. Oranjefonds en VSBfonds zijn betere financiële condities ontstaan.

Provinciale verenigingen

Op provinciaal niveau lukte het de provinciale verenigingen gaandeweg ook om in het kader van sociaal beleid subsidies van de provincies te verkrijgen. In de jaren '70 werd de rijkssubsidieregeling sociaal cultureel werk gedecentraliseerd, een ontwikkeling die vervolgens in 2000 weer teruggedraaid werd. Omdat provincies taken bleven uitvoeren in het kader van leefbaarheid, konden som-

mige provinciale verenigingen via die weg nog subsidie blijven ontvangen, maar het bleef voor vele verenigingen een onzekere basis.

Samenwerking

In 2010 zijn LVKK en Dorpshuizen.nl één organisatie geworden. Daarmee kwam een bundeling tot stand van 2000 dorpsorganisaties en 2000 dorpshuizen. Ook zijn in die tijd de banden met LSA bewoners – onze 'zusterorganisatie' in de stad – verstevigd.

De LVKK heeft als vrijwilligersorganisatie vanaf 2000 bewust contacten gezocht met vele samenwerkingspartners, ook internationaal. Met hogescholen en universiteiten om samen actuele thema's voor het voetlicht te brengen door onderzoek, publicaties en symposia; met maatschappelijke organisaties en marktpartijen om belangrijke thema's op de agenda te zetten en met ministeries om naar

verbetering en oplossingen te zoeken. Ook is er samenwerking met fondsen om financiering te vinden en laat de LVKK de stem van bewoners horen in overleggen van bijvoorbeeld Rocov, banken en PostNL.

Dorpenbeweging

De LVKK ontwikkelde zich – hoewel lidmaatschap bij oprichting ook openstond voor o.a. voor individuen en lokale organisaties – tot de vereniging waarin de provinciale organisaties zich gebundeld hebben (en waar lokale organisaties lid van zijn). In 2020 is deze structuur opnieuw bevestigd als de bundeling van dorpsorganisaties en dorpshuizen. De LVKK blijft een organisatie die van onderop werkt, met een kleine werkorganisatie. Themagroepen worden gevormd uit vertegenwoordigers van provinciale verenigingen, lokale organisaties en samenwerkingspartners. Daarmee is de LVKK hét gezicht van de dorpenbeweging Nederland.

‘Collectieven laten ons opnieuw ervaren wat solidariteit betekent’

TINE DE MOOR OVER BEWONERSINITIATIEVEN

Prof. dr. Tine de Moor deed als hoogleraar sociale geschiedenis meer dan 20 jaar onderzoek naar burgercollectieven. Ze doceerde aan de Universiteit Utrecht, en is sinds 2020 verbonden aan de Rotterdam School of Management van de Erasmus Universiteit. Als historica kijkt ze naar voorbeelden uit het verleden, waarmee we lessen kunnen leren voor het heden. | **Petra Versluis**

FOTO: STIJN NOPPEN

Tot de jaren '60 wemelde het in Nederland van de bewonersinitiatieven. Die liepen veelal langs de bekende zuilen en leverden een breed palet op: van sportverenigingen tot zorgvoorzieningen (de kruisverenigingen bijvoorbeeld) tot culturele voorzieningen. Bewoners en vrijwilligers trokken die initiatieven. De voorspoed en de groeiende economie leidden er toe, dat veel van die voorzieningen – vaak gesubsidieerd met landelijke regelingen – werden overgenomen door (lokale) overheden. De verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid van de eigen woon-

omgeving werd daarmee weggenomen van de bewoners.

Noodzaak en opportunisme

Tine de Moor: 'In de jaren '80 is vervolgens gepromoot dat het effectiever was als we publieke diensten zouden privatiseren. Maar vanuit marktperspectief bekeken was het oninteressant om dit in bepaalde regio's te organiseren. Dan rest er maar één ding. Dat inwoners het (weer) zelf gaan doen. En dat is gebeurd. Zo rond 2005 – nog vóór de economische crisis – zie je een duidelijke toename van burgercollectieven, zowel uit

noodzaak – bij gebrek aan aanbod vanuit de overheid of markt – als uit opportuniteit. Zo zijn er tal van energiecoöperaties ontstaan, de afgelopen 20 jaar. Die bieden een kans om te investeren in hernieuwbare energie, en dat kan ook nog wat opbrengen, naast de investeringen die zulke coöperaties over het algemeen ook doen in de directe omgeving waar ze actief zijn.

Denken vanuit het collectief

Mensen hebben in die gevallen de keuze gehad om al dan niet in een burgercollectief te stappen. Maar soms, zoals vaak in de

zorg, is het de enige optie die er nog ligt om ervoor te zorgen dat de dienstverlening toegankelijk, betaalbaar, kwalitatief en op menselijke maat is. Het interessante is dat die collectieven opnieuw laten ervaren wat solidariteit tussen burgers betekent; wat het betekent om als individu te denken in functie van het collectief. Zoiets noemen we pro-sociaal gedrag: denken vanuit solidariteit die verder gaat dan je directe buur, en mensen betreft die je niet kent, of zelfs nooit zal ontmoeten. Wie in een burgercollectief stapt, wordt steeds opnieuw geconfronteerd met de wensen en noden van anderen, en wat er collectief voorhanden is om daaraan tegemoet te komen. Je komt met een groep te zitten die van alles samen moet oplossen met beperkte, collectieve middelen. Dan krijg je sociale dilemma's: het moeten kiezen tussen het eigen kortetermijn belang en het langetermijn algemene belang. Een interessant proces, dat we tijdens de pandemie ook voortdurend als burgers hebben meegemaakt.'

Actieve burgers

De overheid werkt niet altijd zo goed mee om burgers daarin te ondersteunen, en evengoed vinden banken het erg lastig om zulke organisaties te gaan financieren. Er is nog weinig vertrouwen in het samen organiseren onder burgers. Heel logisch is dat eigenlijk niet: wanneer een groep burgers zich inzet voor een buurthuis, dan kan je eigenlijk veronderstellen dat ze elkaar ook wat in de gaten zullen houden. Leg je het daarentegen in handen van één exploitant, dan kan de zaak zomaar als een pudding in elkaar storten als die ermee ophoudt. In veel gevallen ben je vermoedelijk beter af met een groep actieve burgers.'

De toekomst van de dorpsorganisatie

De Dorpsvernieuwingsprijs, Kern met Pit, het We Doen Het Zelf Wel festival – de kracht en energie van mensen om met elkaar initiatieven van de grond te krijgen, is hier te zien. Inwoners nemen steeds meer regie. Over de toekomst van hun dorp, wonen, zorg en veel meer. Wat betekent dit voor de dorpsorganisaties? | **Koos Mirck**

De LVKK zag deze rol niet alleen veranderen, maar constateerde ook dat dorpsorganisaties een hele verschillende opstelling hadden. Vaak als verbinder – niet zelden adviserend – tussen dorp en gemeente. Soms ook activistisch. Om organisaties te helpen zich bewust te worden van hun (gewenste) rol, vroegen we Tine de Moor onderzoek te doen naar dorpsorganisaties. Of, in haar termen, 'bewonersoverlegorganisaties'.

Spel

Vijftien dorpsorganisaties werden geïnterviewd. Dit leverde

niet alleen bevestiging op van hetgeen wij al vermoedden (nl. een vierdeling van rollen in adviserend, representatief, activerend en verbindend) maar vooral een schat aan opmerkingen en

citaten over het eigen functioneren. Vanuit deze citaten hebben we een spel ontwikkeld dat werd vormgegeven door Nanda Jansen of Lorkeers: Het Kleine Kernen Spel. Dorpsorganisaties spelen dit spel dat is opgebouwd uit herkenbare casussen en leggen hiermee hun ervaringen en inzichten vast zoals: 'Verrassend dat we heel anders handelen dan we denken' of 'door de praktijkvoorbeelden zie je beter hoe je echt bent'.

Uitdaging

Maar ook: 'We zien nu door het spel dat we eigenlijk anders willen werken. Daarmee kunnen we het echter nog niet'. En juist in die laatste opmerking ligt voor ons als LVKK en provinciale verenigingen een nieuwe uitdaging. Want hoe kunnen we dorpsorganisaties beter toerusten op de rol die zij willen spelen? De LVKK wil zich daar met de provinciale verenigingen voor inzetten, maar verwacht daarbij ook een open overheid te ontmoeten die bewoners serieus neemt en tegemoet komt. In het onderzoek en de verdere begeleiding zien wij een faciliterende rol voor het Ministerie van BZK – de formele hoeder van de democratie – in het versterken van bewonersorganisaties en de democratie 'van onderop'.

FOTO RON DE KORT, MARCELLE DAVIDSE

MOBILITEIT een en al beweging

De manier waarop mensen zich verplaatsen, verandert. Hoe blijven kleine kernen bereikbaar en de inwoners verzekerd van betrouwbaar en voldoende frequent vervoer? | Yvonne Jansen

Als vervoersarmoede ergens voelbaar is, dan toch wel in dorpen en andere kleine woonkernen en het landelijk gebied. Voor veel zaken moeten de inwoners buiten het dorp zijn: zorg, onderwijs, werk en andere voorzieningen. Worden openbaarvervoersmogelijkheden hier uitgekleeft, dan doet dat sommige groepen echt pijn: minder mobiele groepen zoals mensen met een laag inkomen, de oud-

ste senioren, statushouders, scholieren en jongeren zonder rijbewijs. Zij zijn aangewezen op openbaar vervoer.

De wereld van mobiliteit verandert in rap tempo. Reizigers willen meer dan voorheen flexibel zijn. Onder meer de groeiende populariteit van e-bikes maakt het fietsen over lange afstanden aantrekkelijk. Verder wordt straks misschien 'delen' meer de

norm dan 'eigendom'. In meerdere provincies wordt er daarom al over nagedacht om het geld dat nu jaarlijks ingezet wordt voor busvervoer, in te zetten voor slimmere en duurzamere mobiliteitssystemen en combinaties van vervoersvormen. Meer gericht op individuele wensen dan op het traditionele collectieve vervoer. Met aanvullend OV voor het buitengebied en gebieden waar het gebruik lager ligt. Inwonersparticipatie, bijvoorbeeld in de vorm van busjes die door dorpelingen zelf worden gereden, speelt in het totale beeld een niet onaanzienlijke rol.

Rennen voor de bus

'Als ik in de stad ben en ik zie mensen naar de bus rennen, ben ik verbaasd', zegt Ron de Kort, oud-bestuurslid van de Zeeuwse Vereniging van Kleine Kernen (ZVKK). 'De volgende komt im-

ROCOV

Een ROCOV is een Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar Vervoer. Via deze 'afdelingen' praat de landelijke reizigersorganisatie Rover met vervoersbedrijven en regionale overheden over onderwerpen die de OV-reiziger in zijn eigen regio van belang vindt. Er zijn in Nederland 25

ROCOVs, die overleg voeren en advies geven. De meeste OV-autoriteiten hebben te maken met één ROCOV. Zuid-Holland en Noord-Holland kennen één ROCOV per concessie. In Gelderland is er één ROCOV dat overleg voert met de provincie én de stadsregio Arnhem-Nijmegen.

mers over zeven minuten. In de kleine kernen moet je soms een of zelfs wel twee uur wachten voor je verder kunt reizen', De Kort is namens de ZVKK afgevaardigd naar het Overleg Platform Openbaar Vervoer (OPOV), de Zeeuwse belangenbehartiger voor openbaar vervoer, vergelijkbaar met ROCOV. Verder is hij chauffeur van de Buurtbus in Oost-Zeeuws-Vlaanderen.

De bus verdwijnt hoe langer hoe meer in gebieden waar weinig mensen wonen. Dat gaat ten koste van dorpen en andere kleine woonkernen, constateert de OV-ombudsman in een recente kwartaalrapportage. Vooral weinig bezette ('dunne') lijnen worden geschrapt. Busmaatschappijen kiezen in toenemende mate voor 'dikke', doorgaande lijnen.

'Van deur tot deur in plaats van halte tot halte' is de nieuwe benadering in de Regionale Mobiliteitsstrategie van Zeeland, dat daarmee al vooruitkijkt naar het aflopen van de concessie in 2024. Het idee is dat snelle busverbindingen worden verbonden met een onderliggend fijnmazig netwerk.

Allerlei beperkingen

'In Zeeland rijdt al heel lang geen bus meer naar de kleine kernen', vertelt De Kort, oud-raadslid en oud-Statelid en nog steeds lid van twee raadscommissies in de gemeente

Hulst. 'Ik snap ook wel dat busmaatschappijen weg willen uit kleine kernen en stadswijken. Ze krijgen te maken met allerlei beperkingen en versmallingen. In onze dorpen IJzendijke en Terhole ligt de bushalte al buiten het dorp. Mensen kunnen daar eventueel met de buurtbus of de haltetaxi of met de fiets heen en op de snelle bus stappen.' Het fenomeen deelauto ziet hij in de dorpen nog niet zo van de grond komen. 'Die zijn er in het buitengebied nauwelijks. Dat is meer iets van de steden.' Hij verwacht dat, zoals ook de provincie Zeeland wil, verbindingen en voorzieningen steeds fijnmaziger worden. 'Dat is de toekomst. Maar beter wordt het er niet van', is zijn mening.

Het belangrijkste vervoersmiddel voor mensen zonder eigen auto is in de Zeeuwse dorpen de haltetaxi, aldus De Kort. 'Die moet wel eerst gebeld worden, dus spontaan op stap zit er niet in. Scholieren en studenten van het hoger onderwijs boeken soms al het hele schooljaar vooruit.' Volgens hem wordt gewerkt aan een app, waarmee reserveren straks gemakkelijker wordt.

Minimabeleid

Het stoort hem dat in zijn provincie sinds mei ook de verkoop van maand- en jaar-'sterabonnementen' gestopt is, waarmee in twee of meer zones vrij gereisd kan worden. Daar komt een andere

voorziening voor in de plaats, 'Zeeland Voordeel', waarmee door heel Zeeland gereisd kan worden en ritten achteraf betaald worden. Voor veelgebruikers is dat een interessant alternatief, maar vooralsnog niet voor mensen met een minimuminkomen. Voor hen biedt vervoerder Connexion een speciaal abonnement, voor zeventig euro per jaar. Ze kunnen daarmee in het weekend onbeperkt reizen. Financieel geen slechte deal, vindt De Kort. Maar zulke abonnementen val-

len onder lokaal minimabeleid. Daar gaat niet de provincie over, maar gemeenten. 'In sommige gemeenten wel drie wethouders, dus dit reisproduct komt nog nergens in onze provincie van de grond,' zegt hij.

Per reiziger vraagt Connexion een eerste inleg van vijftig euro, die gaandeweg wordt verrekend met de reiskosten. Het OV-bedrijf wil zo voorkomen dat iemand een maand gratis reist en dan afhaakt. De relatief

hoge inleg maakt het reizen niet aantrekkelijker voor gezinnen met meerdere schoolgaande kinderen. Zoals het stathouders-gezin met zes kinderen, waar De Kort zich als vrijwilliger voor inzet.

Zijn standpunt: 'Openbaar vervoer moet een recht worden voor iedere Nederlander, tegen een schappelijke prijs. Met goede en frequente bereikbaarheid tot in alle kernen en buurtschappen.'

Op weg met de wensbus

De provincie Limburg startte in 2014 met enkele 'wensbussen'. Deze bussen of auto's (inmiddels twintig, vermoedelijk komen er nog een paar bij) moeten kleine kernen in Limburg bereikbaar houden, op plaatsen waar openbaar vervoer gedeeltelijk of volledig is verdwenen. Of omdat opstapplaatsen van het openbaar vervoer te ver buiten de dorpskernen liggen. Wensbus-initiatieven ontvangen subsidie om hun organisatie draaiende te houden en dorpsgenoten van A naar B te vervoeren tegen een kleine vergoeding. Ieder initiatief organiseert het vervoer op zijn of haar manier. Blijkt in een kleine kern genoeg vraag te zijn, dan komt de provincie over de brug met middelen voor de aanschaf van de bus.

Naast de hierboven genoemde Wensbusinitiatieven zijn er op enkele plekken in Limburg nog andere vervoersinitiatieven, uitgevoerd door vrijwilligers. Zo is er het ANWB AutoMaatje, waarbij vrijwilligers met hun eigen auto minder mobiele dorpsgenoten vervoeren tegen een gering kilometer tarief.

Dag!enDoen!

In de provincies Overijssel en Gelderland is het concept Dag!enDoen! in verschillende gemeenten uitgerold. Dag!enDoen! enthousiasmeert ouderen via een app deel te nemen aan activiteiten en het leven van alledag. Daarbij wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van duurzaam vervoer dat zo efficiënt mogelijk wordt ingezet voor een breed aantal doelen en doelgroepen. Naast ouderen zijn er gemeenten die zich met de tool richten op stathouders, jongeren en mensen die zorg behoeven. En voor de Friese dorpen en kernen is er goed nieuws: Vanaf 2022 is Dag!enDoen! ook hier operationeel in een groot aantal dorpen en kernen. dagendoen.nl

LVKKK

De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) is het samenwerkingsverband van tien provinciale verenigingen voor kleine kernen en dorpshuizen.

Groninger Dorpen

In 1978 wordt de VKDG (Vereniging Kleine Dorpen Groningen) opgericht met bij de start veertig leden. Behoud van school, woningbouw en verkeersveiligheid vormen de top 3 van belangrijke thema's. Daarnaast is er vanaf 1984 de Vereniging Groninger Dorpshuizen, met als voorzitter Jan Boer, nu penningmeester van de LVKK. In 2006 fuseren de twee organisaties tot Groninger Dorpen. Het gezamenlijk ledental is nu 270. De kennis en knowhow over dorpen, dorpshuizen en relevante ontwikkelingen en netwerken zet Groninger Dorpen breed in. Dat blijkt onder meer uit de ondersteuning van inwoners, dorpen en bedrijven die worstelen met de aardbevingsschade door gaswinning. groningerdorpen.nl

Doarpswurk

In 1978 zijn de Feriening Lytse Doarpen (FLD) en de Stichting Samenwerking van Dorpshuizen in Friesland (SDF) opgericht. De FLD profileert zich vooral als brede organisatie voor het Friese platteland. De SDF spant zich specifiek in voor dorpshuizen en is een van de eerste provinciale koepelorganisaties op dit gebied. De organisaties gaan vanaf 2006 verder samen onder de naam Doarpswurk, met 275 aangesloten dorpsbelangen en 230 aangesloten dorpshuizen. Doarpswurk ondersteunt en stimuleert initiatieven van onderop die de leefbaarheid binnen de Friese gemeenschap vergroten. Daar hoort anno 2020 ook duurzame Dorpen (NDD) komt voort

uit Doarpswurk; een platform vol inspiratie en nuttige kennis op het gebied van verduurzaming. doarpswurk.nl

Dorpswerk Noord-Holland

Tien leden treden in 2003 toe tot de Stichting Platform Dorpshuizen Noord-Holland (PDNH). Na een fusie in 2017 met de in 2007 opgerichte Vereniging van Kleine Kernen in Noord-Holland (VvKKNH) ontstaat Dorpswerk Noord-Holland. Het ledental is dan vertienvoudigd. Ook niet-leden kloppen aan bij de vereniging voor advies of ondersteuning. Belangrijk speerpunt tussen 2008 en 2018 is het stimuleren van gemeentelijk beleid voor dorpshuizen. Daarnaast haakt de vereniging vaak aan bij (landelijke) trajecten waaruit eigen projecten ontwikkeld worden. dorpswerknh.nl

BOKD

'Wij willen rechtsgelijkheid en rechtszekerheid! Wij willen betaalbare woningen! Wij willen een vrije keuze van onze woonplaats! Wij willen goede voorzieningen en leefbaarheid voor alle Drentsen!' Met deze duidelijke taal werd in februari 1975 de vereniging BOKD officieel opgericht: het Drentse netwerk van en voor actieve, zorgzame en duurzame dorpen en dorpshuizen. De vereniging groeit van 205 leden op persoonlijke titel naar 130 dorpsbelangen en 100 dorpshuizen in 2020. Op de agenda staan onderwerpen als woningbouw (woningen in boerderijen); het behoud van kleine scholen en de oprichting van peuterspeelzalen; het landschap

en gemeentelijke herindeling. En meer recent: duurzaamheid en zorgzame dorpen. bokd.nl

OVKK

De Overijsselse Vereniging van Kleine Kernen is opgericht in 1976. Er kan in die tijd weinig gebouwd worden in de dorpen. Stellen met bouw- en trouwplannen krijgen geen bouwvergunning en jongeren die na hun studie willen terugkeren in hun dorp treft hetzelfde lot. Voor lokale bedrijven is uitbreiding onmogelijk en ze trekken weg. De leegloop maakt dat ook andere voorzieningen het loodje leggen. Aanvankelijk heeft de OVKK een wat activistisch karakter, maar midden jaren negentig wordt de koers verlegd naar samenwerking en partnership. De nieuwe verenigingsnaam Overijsselse Vereniging van Krachtige Kernen laat zien waar de vereniging voor staat: krachtige inwoners en kernen die 'Samen werken aan een (be)leefbaar platteland!' ovkk.nl

DKK Gelderland

Veertig jaar geleden al zien de besturen van dorpshuizen in Rivierland de meerwaarde van krachtenbundeling. In 1978 richten zij de Federatie Dorpshuizen Gelderland (FDG) op, om gebruik te maken van elkaars kennis voor beter exploitabele dorpshuizen. FDG lobbyt bij gemeenten en provincie. Kort daarna wordt de Vereniging Kleine Kernen Gelderland (VKK) geboren, als belangenbehartiger van Gelderse dorpsraden en dorpsorganisaties. De organisaties gaan samen in 2016. De doelstellingen zijn niet wezenlijk ver-

anderd, maar uitgebreid met het streven verbindingen te leggen met nieuwe bewonersinitiatieven en andere organisaties. dkkgelderland.nl

VKKNB

Met een brief aan de provincie in april 2000 stelt Het Brabants Overleg van Dorpsraden zich voor: opkomen voor een leefbaar platteland. Uit dit overleg wordt de Vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant geboren. Een van de belangrijkste wapenfeiten is de organisatie van het Europees Plattelands-Parlement in 2017 in Venhorst. Ruim driehonderd vertegenwoordigers van Europese plattelandsgemeenten en bestuurders zijn erbij. De ontmoeting wordt afgesloten met de Verklaring van Venhorst en een manifest waarin de vertegenwoordigers zich uitspreken voor stimulering van de belangen van plattelandsbewoners. vkknoordbrabant.nl

VKKL

Van een klein aantal dorpsraden groeit de in 2003 opgerichte Vereniging Kleine Kernen Limburg – in 2019 samengegaan met Spirato (dorpshuizen) – naar 350 leden nu. Ook gemeenten die te maken hebben met plattelandsonwikkeling en kleine kernen-vraagstukken sluiten zich aan. De VKKL fungeert als vraagbaak voor startende dorpsraden en gemeenten. De vereniging vertrouwt op de kracht van zelfsturende gemeenschappen. Het idee is dat die hun eigen ambities kunnen waarmaken door gebruik te maken van lokaal aanwezige kennis, ervaring en infrastructuur. Als vereniging vervult VKKL daarin een ondersteunende en verbindende rol. vkk.nl

ZVKK

De in 2010 opgerichte Zeeuwse Vereniging van Kleine Kernen vaart vanaf 2017 een nieuwe koers: behalve onderzoek en overdracht van informatie en kennis wil de vereniging dorps-, wijk- en stadraden verbinden. De ZVKK zoekt nog hoe dat het best kan, zeker met nieuwe opgaven die zich aandienen. Met in het achterhoofd het vertrouwen dat spreekt uit de wapenspreuk van Zeeland: Luctor et Emergo. zvkk.nl

ZHVKK

De Zuid-Hollandse Vereniging van Kleine Kernen komt in 2005 voort uit het werk van dorpsor-

ganisaties, politiek actieve inwoners en private instellingen. In 2016 organiseert de vereniging een conferentie over de omgang van provincie en gemeentebesturen met burgerinitiatieven in het gebouw van de Vereniging Nederlandse Gemeenten in Den Haag. Doel van de bijeenkomst: gemeente- en provinciebestuurders overtuigen van het belang van initiatieven uit de Zuid-Hollandse samenleving. In 2019 staat tijdens een miniconferentie het thema 'kernendemocratie' centraal. Jaarlijks organiseert de vereniging de 'Dorpskrachtprijs', voor bijzondere initiatieven uit Zuid-Hollandse kleine kernen. zhvkk.nl

Het begon met een klein zinnetje, zoals verhalen vaak met een klein zinnetje beginnen. Een klein zinnetje in een groot artikel over kustdorpen aan het IJsselmeer. 'Als het even kan, heeft De Boer haar voordeur open staan. Soms vragen toeristen haar of ze ook ergens koffie kunnen drinken in het dorp'.

De Boer heet Rulie, haar dorp is sinds zes jaar mijn dorp, ze was een van de eerste dorpsgenoten met wie ik kennis maakte. Rulie is een kwieke weduwe van 77 jaar die aan de dijk woont, in de bocht waarlangs een populaire fietsroute voert, dwars door het dorp richting de weilanden. Passanten mogen even bij haar op het stoepje zitten en kunnen haar toilet gebruiken, want het dorp kent geen enkele uitspanning.

Ooit woonden in dit dorp meer dan duizend mensen en was er een slagerij – Rulie was de vrouw van de slager – bakkerij, postkantoor, twee kerken, twee scholen, twee kruideniers en een heus café met toog. Maar dat is lang geleden, nu staan er nog honderdtachtig mensen ingeschreven; het haar van de meeste dorpsgenoten is grijs, dat van mij ook, al doe ik alles om dit te verhullen.

In het midden van het dorp, tegenover de kerk en de voormalige pastorie, ligt het dorps huis dat veertig jaar dienst doet. Ook daar was het ooit een drukke boel met de toneelvereniging, vrouwenvereniging en muziekvereniging, er werd gekaart en gebiljart, getrouwd en gerouwd. Er was altijd wat te doen in mijn dorp. Maar tegenwoordig is het stil, het dorps huis is meer dicht dan open en de pandemie heeft het alleen maar stiller en dichter gemaakt.

'Soms vragen toeristen haar of ze ook ergens koffie kunnen drinken in het dorp'. Dat zinnetje bracht iets in beweging, want wat zou gezelliger zijn dan passanten en dorpsbewoners samen te brengen in en rond het dorps huis? En zo begonnen we met een club van zestien vrijwilligers uit het dorp 't Koffiepunt. Elke zaterdag in de zomer van 's ochtends tien tot het einde van de middag gingen de deuren en het terras open.

Het was flink aanpoten, sommigen wisten weinig van zelf lunchroom spelen en we liepen ons de benen uit het lijf. We maakten alles zelf, van taart en cake tot soep en broodjes, steeds enthousiaster wordend over onze eigen culinaire creaties. We namen bloemen en kranten mee en soms zelfs ons eigen koffieapparaat, alles om de gasten tegemoet te komen. En dat lukte: deze zomer, die in Nederland de boeken ingaat als 'kwakkelzomer', was het gekwaak en gekwebbel op het terras van ons dorps huis niet van de lucht. We ontmoetten noeste zestigers in wielerbroekjes die 'een rondje IJsselmeer' deden, een grote Italiaanse familie die aan de pannenkoeken ging, een stel op elektrische fietsen van wie de vrouw ondanks een nare beenkwaal toch heel wat kilometers in de benen had, een jongedame uit Zweden die binnen een boek las, gezellig met haar hond aan haar voeten. Maar bovenal: we ontmoetten elkaar! Want steeds meer dorpsgenoten streken neer, tafels werden bij elkaar gezet en na een lange, lange tijd van afstand en stilte raakten we in dit dorp weer met elkaar aan de praat.

Petra Possel is schrijver-journalist en schreef over haar migratie van Amsterdam naar het Friese dorpje Gaast de verhalenbundels De stad uit en Alles gaat over.

't Koffiepunt

Petra Possel

Zalk

finalist Dorpsvernieuwingsprijs 2021

Welkom ~ Open
Fransche Land, wy te verduiden

Dichtbij jeugd vrienden en de voetbalclub

DORPEN EN HUN AANTREKKINGSKRACHT OP JONGEREN

Eens in de zoveel tijd verschijnt er wel een onderzoek in de media waaruit blijkt dat jongeren met een universitaire studie hun geboortedorp als woonplaats vaak voorgoed achter zich laten. Uit deze berichten is de mythe ontstaan dat dit voor de meeste jongeren geldt. | **Dave Schut**

Maar de veronderstelling dat iedere twintiger in een kleine kern, als hij of zij de middelen zou hebben, zo snel mogelijk naar de grote stad zou verhuizen, klopt niet. De meeste jongeren zijn dol op hun dorp, en blijven er liefst hun hele leven wonen.

Een van die jongeren is Pim Pijnenburg (26) uit Biest-Houtakker in Noord-Brabant. Hij is bestuurslid van de dorpscoöperatie en weet als geen ander hoe betrokken jongeren zich kunnen voelen bij hun dorp. 'Mijn eigen vriendengroep, maar ook de leeftijden boven en onder mij, zijn sterk verbonden met Biest-Houtakker', vertelt hij. 'Voetbal, uitgaan – dat kan hier allemaal, en we doen het graag. We hebben het hier naar ons zin. Iedereen kent elkaar, we komen elkaar voortdurend tegen en vinden het gezellig met elkaar. En we willen allemaal ons steentje bijdragen. Bijvoorbeeld door bestuurslid te worden van de coöperatie, of van de voetbalver-

eniging. Ja, we willen bij elkaar blijven.'

Band met het dorp

Pim is slechts één van vele jongeren die zo'n band voelen met hun dorp. En niet alleen in Noord-Brabant. De Overijsselse Vereniging van Krachtige Kernen deed samen met de provincie, vrij recent onderzoek naar de woonbehoefte van jongeren tussen de 18 en 25 jaar, in vijf verschillende dorpen. Ook jongeren die nog niet eerder op zichzelf hadden gewoond, maar dat graag wilden. Volgens de onderzoekers wordt die laatste groep in andere studies vaak vergeten.

Uit de resultaten kon meteen een voorzichtige conclusie worden getrokken, namelijk deze: een groot deel van de jongeren wil gráág in de eigen kern blijven wonen. 'Zij hebben vooral behoefte aan een sociale omgeving met saamhorigheid, vrienden, familie en verenigingsleven', aldus Thijs Elderink, een van de onderzoekers. 'Dit zijn, naast

voorzieningen als een basisschool, sportvereniging en een horecagelegenheid, belangrijke voorwaarden om te blijven. Dit besef onderstreept het belang van voldoende starterswoningen in de kernen.'

Vrienden en voetbal

In het onderzoek kwam een jongere uit Bornerbroek (Overijssel) aan het woord, die hetzelfde waarneemt als Pim Pijnenburg in Biest-Houtakker. 'Mijn vrienden en de voetbal zijn hier', aldus de Bornerbroeker. 'Daarom wil ik blijven. Ik wil niet naar Almelo verhuizen.'

Het probleem is alleen: dat gaat niet zo makkelijk. Ook in kleine kernen is de woningnood hoog. De werkelijke reden dat veel jongeren vertrekken, is niet de aantrekkingskracht van de grote stad, maar simpelweg het gebrek aan beschikbare woningen in het geboortedorp.

Dat is Pims motivatie om zich als bestuurslid in Biest-Houtakker vooral met nieuwbouwplannen bezig te houden. 'Er wordt nu amper gebouwd', zegt hij. 'Er staat geen enkele woning te koop, en als het dan wel een keer gebeurt, worden ze zó duur verkocht dat het voor een starter niet te doen is. Biest-Houtakker is de laatste twintig jaar flink gegroeid, van zo'n 850 naar zo'n

*Pim Pijnenburg:
'We vinden het gezellig
met elkaar en willen
ons steentje bijdragen'*

1050 inwoners. Jongeren hebben de drang om op zichzelf te gaan wonen, maar als het te lang duurt, gaan ze toch elders kijken. In een dorp in de buurt, of desnoods een paar jaar in de stad.' En ook hierin is Biest-Houtakker eerder regel dan uitzondering.

Het woningtekort komt niet alleen voort uit bevolkingsgroei. Een andere belangrijke oorzaak is de geliberaliseerde woningmarkt. Ook buitenstaanders vestigen zich in kleine gemeenten. Jongeren die er al wonen hebben in principe geen voorrang bij nieuwbouw.

Verdrievoudiging woningen

Er zijn tal van initiatieven om iets aan de woningnood in de dorpen te doen. In Lisserbroek (Noord-Holland) is de dorpsraad er bijvoorbeeld in geslaagd om als gelijkwaardige partij met zowel de gemeente als projectontwikkelaars om tafel te zitten. Daardoor komen de dorpsbewoners in een positie om mee te praten. En dus ook jongeren. Dit heeft in Lisserbroek al indrukwekkende verwachtingen gewekt. Zo komt er – als de voorspellingen uitkomen – een verdrievoudiging van het aantal woningen in het dorp, van 3700 naar 11.000. En dat komt vooral door de inbreng van de dorpsbewoners zelf.

Soms nemen jongeren het heft zelf in handen. In De Weere zette een vriendengroep op eigen houtje een kleinschalig woningbouwproject op, waarvoor ze vervolgens een achterban probeerde te creëren. Met succes. Dorpsgenoten werden meteen enthousiast, en er werden avonden georganiseerd waarop iedereen iets aan de plannen kon bijdragen. Allemaal het resultaat van het simpele idee van drie jongeren.

*Geke Posthumus-van der Bij:
'Iedereen is hier welkom.
Ons dorpshuis heeft een
mix aan leeftijden'*

Daarnaast zijn er ook nog praktischer oplossingen. In Dirkshorn vonden de jongeren het lang genoeg duren. Zelfs op projectontwikkelaars wilde men niet meer wachten. En zo werd er een eigen straat gebouwd. Ook aan daadkracht is onder jongeren dus geen gebrek.

De betekenis van een dorpshuis

Wat maakt een dorp zo aantrekkelijk? En hoe kunnen gemeenten of andere instanties ervoor zorgen dat jongeren zo actief deelnemen aan de gemeenschap als in de hiervoor genoemde voorbeelden? Op die vraag kan Geke Posthumus-van der Bij (29) een

mogelijk antwoord geven: onderschat niet de waarde van een dorpshuis. Zij is penningmeester van Dorpshuis 't Kompas in Lutjegast (Groningen). 'Vroeger waren er veel kroegen en discotheken in ons dorp', vertelt Geke, 'maar na de financiële crisis van 2008 zijn die vrijwel allemaal gesloten. Sinds 2013 hebben we dit dorpshuis.'

Het dorpshuis kwam er vooral door de burgemeester. Die had zich er hard voor ingezet, omdat die vond dat Lutjegast zo'n plek verdiende, aldus Geke. 'Al vanaf het begin is het goed gaan draaien. Iedereen bleek er behoefte aan te hebben, zeker ook jongeren van 16, 17 of 18 jaar oud. Je mag het dorpshuis eigenlijk geen kroeg noemen, maar we hebben het wel in die sfeer gemaakt. Het is alsof je even aan het stappen bent.'

Niet alleen in het weekeinde is het dorpshuis levendig. 'Doorde-weeks is er volleybal, biljarten, klaverjassen. Vooral volleybal trekt veel jeugd aan. Iedereen is hier welkom, dat maakt het zo leuk. Het is ook echt een mix, het maakt niet uit of je 18 of 30 bent of al bijna met pensioen gaat. Naast de kerk is dit eigenlijk nog de enige overgebleven plek om als dorpsbewoners samen te komen. Daarom zetten we ons er zo hard voor in, met zestig vrijwilligers.'

Geke zegt dat het van groot belang is om ook jongeren in het bestuur te hebben. 'Dan voelen ze zich automatisch betrokken. En je moet ze aandacht geven. Toen we lange tijd moesten sluiten door corona, brachten we wel gewoon kerstpakketten rond, in december. Dat werd zó gewaardeerd. Het dorpshuis is van, vóór en dóór Lutjegast, zeggen wij altijd.'

*'Als jongeren
zelf projecten
kunnen opzetten,
gaat de rest
vanzelf'*

Luister naar jongeren

Korrie Melis van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen deed onderzoek naar jongeren en dorpen, en het dorpshuis van Geke voldoet zo'n beetje aan al haar positieve bevindingen. Melis: 'Ons onderzoek had vooral betrekking op Noord-Holland en Limburg. In samenwerking met de provinciale verenigingen probeerden we een beeld te schetsen van wat er in dorpen gebeurt. Wat vinden jongeren belangrijk? Al snel bleek dat jongeren betrokken moeten worden bij de leefbaarheidsvraagstukken.'

Dat gebeurt al veel. 'In de meeste dorpen waren genoeg projecten om de aandacht van jongeren te trekken: de dorpsraad, activiteiten voor jongeren. Dat zagen we trouwens ook buiten Noord-Holland en Limburg. In Groningen is bijvoorbeeld een jongerentop geweest, een bijeenkomst over hoe jongeren hun toekomst in Groningen zien.'

De conclusie van Melis was als volgt: jongeren zijn zeker geïnteresseerd om actief deel te nemen aan de gemeenschap, daar zijn genoeg voorbeelden van. Je moet ze alleen wel aanspreken op een manier die bij ze past.

Niet te vaak vergaderen

Melis: 'Iedere maand een overlegavond; dat werkt niet. Met alle

respect voor dorpsraden hoor, maar om nou een avond lang te vergaderen – voor jongeren is dat te strak geregeld. Er zijn projecten nodig waar jongeren blij van worden, waarin hun eigen beleving, hun eigen interesses centraal staan. Dat maakt het soms ingewikkeld. Het kan even duren voordat het lukt.'

Maar als je ze eenmaal hebt, dan zit je goed, denkt Melis. 'Ja, dan worden ze echt enthousiast. En als je eenmaal actieve jongeren hebt, dan kunnen die weer leeftijdgenoten overtuigen. Ik weet nog een voorbeeld uit Noord-Limburg. Er was een jongerenwerker die veel contact had met meisjes uit het dorp. In dat contact kwam naar voren dat er eigenlijk niets te doen was voor jonge meisjes. Ze waren net te jong om naar de kroeg te gaan en hadden geen zin om buiten te hangen. Dus moest er iets georganiseerd worden voor jonge meisjes. En dat hebben ze toen gedaan. Maar dat moest wel eerst via die jongerenwerker duidelijk worden.'

Geef vertrouwen

Melis denkt dat de sleutel zit in vertrouwen en verantwoordelijkheid geven. 'Als jongeren zelf projecten mogen en kunnen opzetten en organiseren, gaat de rest vanzelf. Dan wordt het iets ván de jongeren, in plaats van alleen voor de jongeren. Dat zag ik ook in Noord-Holland. Daar was een groep jongeren die gezamenlijke bijeenkomsten miste, niet eens alleen met mensen van hun eigen leeftijd, maar met dorpsgenoten in het algemeen. Ze wilden contact. Zo ontstond uiteindelijk een borrelavond op vrijdag in het dorpshuis. Een groot succes. Echt, ze hebben alleen een zetje nodig. Dus ik zou zeggen: luister naar die jongeren.'

Huisje, boompje, baantje

DORPEN MOETEN GAAN VOOR HOOG KWALITEITSNIVEAU VOORZIENINGEN

Werk, betaalbare woningen en de behoefte aan ruimte, verleiden mensen om de stad te ruilen voor het buitengebied. Kleine kernen kunnen nieuwkomers trekken met voorzieningen van hoog niveau. | **Yvonne Jansen**

Om en nabij 27.000 nieuwkomers willen zeven Achterhoekse gemeenten aantrekken. Bij voorkeur tussen de 25 en 45 jaar en goed opgeleid, met een achtergrond in techniek of zorg. Lukt dat tot 2030 niet, dan gaat het economisch in de Oost-Nederlandse regio heel erg knellen en zullen bedrijven krimpen of misschien zelfs stilvallen, zegt Wilma Stortelder. Zij spreekt namens 8RHK ambassadeurs, een regionaal samenwerkingsverband van overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

Om die mensen de komende jaren te interesseren startte de regio een campagne, met de naam 'Onverwachte hoek'. Gold de Achterhoek tot nog niet lang geleden als krimpgebied, inmiddels begint dat tij zich te keren, zegt Stortelder. De ontwikkeling is volgens haar nog te pril om te spreken van een trend. Maar samen konden de zeven gemeenten voor het eerst sinds jaren een plus noteren van om en nabij vijfhonderd inwoners. Corona gaf misschien een klein zetje,

maar het is volgens Stortelder toch vooral de hoogspanning op de woningmarkt en de daarmee gestegen huizenprijzen die mensen beweegt.

Effect pandemie beperkt

Onno Hoes, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Makelaars, onderschrijft de door Stortelder geschetste beweging. Vooral in het eerste halfjaar van de pandemie spraken velen de verwachting uit dat de dichtbevolkte stad aantrekkingskracht zou verliezen, omdat mensen niet meer op elkaar gepakt willen zitten. Maar dat effect is beperkt, zegt Hoes. Zijn vereniging ziet een al langer durende ontwikkeling, waarbij stedelingen vooral naar het Oosten van Nederland (Drenthe, Overijssel en Gelderland) trekken en ook, zij het iets minder, naar 'verre' gebieden als Oost-Groningen en Limburg. 'Uit onderzoek van de NVM kwam naar voren dat de trek naar de regio, niet per se het platteland maar ook stedelijk gebied, al sinds 2015 gaande is. We zien dat mensen van grote naar wat kleinere steden verhui-

zen, maar ook naar de dorpen.' Deze trend is volgens hem vooral economisch te verklaren: 'De economie is als een gek gegroeid en in de coronacrisis heeft Nederland het beter gedaan dan andere Europese landen. Mensen hebben meer inkomen en de rente is laag, terwijl de fiscale mogelijkheden goed zijn. Er is bijna niks wat mensen tegenhoudt om te verhuizen. Behalve dan dat er te weinig woningen zijn.' Een waterbedeefte vanuit de grote steden, waar tot voor kort de woningprijzen het hardst stegen. 'Daarnaast is er in het algemeen ook de behoefte aan meer ruimte. Dat verlangen is iets versneld in de coronatijd, maar we moeten nog zien of het doorzet.'

Krimp blijft krimp

Krimpgebieden – Hoes noemde al Limburg en Oost-Groningen – zullen op de langere termijn weer krimpgebieden worden, verwacht de NVM. Hoes: 'Dat heeft er toch mee te maken dat mensen er moeilijk werk vinden. Als je werkloos wordt in Arnhem dan kun je een uur om Arnhem

*Bert en Anna Karina ter Horst
verruilden de stad voor een fijne
woning met tuin in een dorp*

FOTO: NVM - PAUL RIDDERHOF

heen leuk werk vinden. Raak je in Maastricht je baan kwijt, dan zou je ook in Hasselt of Aken kunnen werken. Maar gek genoeg doet vrijwel niemand dat.'

Mensen die nu de stad uit trekken, verhuizen in veel gevallen terug naar de regio waar ze oorspronkelijk vandaan komen, aldus Hoes. 'Zij relativeren hun werk een beetje. Voor hen spelen behalve de huizenprijzen, familieverbanden of zaken als zorgbehoevende ouders mee.' Kijkend naar zijn eigen sociale kring zegt Hoes: 'Ik zie dat mensen meer dan voorheen tillen aan de balans van werk en privé, maar het heeft een lange doorlooptijd voor we daar de effecten van zien.'

Investeren in dorpen

Of de trek uit de stad goed of slecht nieuws is voor kleine kernen, is volgens Hoes de vraag. 'Maar voor gemeentebesturen en ontwikkelaars betekent het dat ze bereid moeten zijn te investeren in de dorpen. Dan betreft het geen massale woonwijken, maar kleine aantallen woningen, die daarmee ook wat duurder zullen zijn. Die prijs vormt geen probleem, want

Onno Hoes:
'Een goede bakker, horeca en een goed glasvezelnetwerk tellen voor nieuwkomers'

mensen die vanuit de Randstad naar het landelijk gebied gaan, hebben over het algemeen meer te besteden. Voor winkels en andere voorzieningen in de dorpen lijkt me dat goed nieuws.'

Sociaal-demografische ontwikkelingen zoals 'gezinsverduunning' gaan volgens hem niet aan kleine kernen voorbij. Bij het bouwen van woningen zullen ook dorpen daarmee rekening moeten houden. 'Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt enorm toe de komende decennia. De woonbehoefte van jongeren en senioren in die categorie verschilt niet zo veel. Dat zijn niet de mensen met een miljoen op de bank. Een grote fout zou zijn om allemaal appartementen te bouwen. Ook jongeren zitten daar niet op te wachten. Die willen net zo goed een tuintje en hun auto voor de deur, maar

hebben niet per se een groot huis nodig. Ook in de dorpen zul je daarom moeten zorgen voor betaalbare grondgebonden woningen. Ik hoor vaak mensen zeggen dat ze graag in hun stad of dorp willen blijven, maar in een wat kleinere woning dan de oorspronkelijke eengezinswoningen. Een maatje kleiner is echt geen probleem.'

Goede bakker, fijne terrassen

Voor de vitaliteit van de kernen en het draagvlak voor specifieke voorzieningen hebben kleine kernen instroom van jongere huishoudens nodig. Volgens Hoes, zelf afkomstig uit een klein Brabants dorp, moeten kleine kernen zich realiseren dat ze met traditionele voorzieningen de slag om nieuwe aanwas – oud of jong – niet zullen winnen. 'Wat telt is dat een dorp een goede bakker heeft en een paar fijne terrassen waar je van een lekkere kop koffie met gebak kunt genieten. En er moet een goed glasvezelnetwerk zijn. En niet te vergeten een mooie buitenruimte, met goede groenvoorzieningen. Kleine kernen moeten echt gaan voor een hoog kwaliteitsniveau. Als ze dat doen, maken ze een hele mooie stap.'

in de KERN

FOTO: MARTINE SPRANGERS

Luttenberg (Ov.)

Colofon

Het magazine In de KERN is uitgegeven ter gelegenheid van het 45-jarig jubileum van de LVKK (Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen).

De LVKK is een samenwerkingsverband van alle provinciale verenigingen voor kleine kernen en dorpshuizen. Zij ondersteunt via haar leden, met expertise op maat, ruim 4000 dorps- en dorpshuisorganisaties in Nederland en vele lokale burgerinitiatieven.

Redactie

Yvonne Jansen
Jorien Marcus
Jan van Sandwijk
Petra Versluis
Geert Hoogbeem (hoofdredactie)

Productie

Concept en realisatie: Petra Versluis
Ontwerp en opmaak: Alfred Boland
Druk: Drukkerij Coenradi
Fotografie omslag, portretfoto's en finalisten Dorpsvernieuwingsprijs: Martine Sprangers

Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen

Dr. Nassaulaan 3a
9401 HJ Assen
info@lvkk.nl
www.lvkk.nl

 @LVKK-NL

 @deLVKK

© 2021
Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen

in de
KERN

Zalk (Ov.)